

DOCTOR HONORIS CAUSA EKONOMICKEJ UNIVERZITY V BRATISLAVE

STANISŁAW LIS

23. OKTÓBER 2007

**Vážení členovia Vedeckej rady Ekonomickej univerzity v Bratislave,
vážení členovia Vedeckej rady Národohospodárskej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave,
vážení hostia, účastníci dnešného slávnostného zasadnutia, milé dámy, vážení páni,**

Ekonomická univerzita v Bratislave v minulom období udelila čestnú vedeckú hodnosť doctor honoris causa viacerým významným osobnostiam zo zahraničia.

Som rád a s potešením Vám oznamujem, že dnes túto hodnosť udeľujeme

pánovi prof. zw. dr. hab. Stanisławovi Lisovi,

medzinárodne uznávanej osobnosti ekonomickej vedy a ekonomického vzdelávania.

Prof. Stanisław Lis patrí medzi zakladateľov vedeckej a pedagogickej spolupráce medzi Ekonomickou univerzitou v Bratislave a Akademiou ekonomiczną v Krakove a túto spoluprácu trvale rozvíja.

Dlhodobu dosahuje vynikajúce výsledky vo vedeckej, pedagogickej, publikačnej a organizátorskej práci.

Je všeobecne uznávaným a rešpektovaným vysokoškolským profesorom nielen v rámci Poľska, ale aj v zahraničí.

Udelením čestnej vedeckej hodnosti doctor honoris causa Ekonomická univerzita v Bratislave vyjadruje úctu k celkovej činnosti a práci prof. Stanisława Lisa.

Bratislava 23. októbra 2007

Dr. h. c. prof. Ing. Rudolf Sivák, PhD.
rektor Ekonomickej univerzity v Bratislave

**SZANOWNI CZŁONKOWIE RADY NAUKOWEJ UNIwersYTETU EKONOMICZNEGO W BRATYSŁAWIE,
SZANOWNI CZŁONKOWIE RADY NAUKOWEJ FAKULTETU GOSPODARKI NARODOWEJ
UNIwersYTETU EKONOMICZNEGO W BRATYSŁAWIE, SZANOWNI GOŚCIE,
UCZESTNICY DZISIEJSZEGO UROCZYSTEGO POSIEDZENIA, SZANOWNE PANIE I SZANOWNI PANOWIE,**

Uniwersytet Ekonomiczny w Bratysławie wielokrotnie w przeszłości udzielał tytułu doktor honoris causa wybitnym osobistościom z zagranicy. Z radością i wielką satysfakcją oznajmiam, że dziś tytuł ten zostaje udzielony panu prof. zw. dr hab. Stanisławowi Lisowi, osobistości znanej i cenionej w świecie w dziedzinie nauk ekonomicznych i edukacji ekonomicznej.

Prof. Stanisław Lis jest jednym z inicjatorów współpracy naukowej i pedagogicznej pomiędzy Uniwersytetem Ekonomicznym w Bratysławie i Akademią Ekonomiczną w Krakowie, a także osobistością, która tę współpracę stale rozwija.

Od dziesiątków lat osiąga on wybitne wyniki w pracy naukowej, pedagogicznej i organizacyjnej, o czym świadczą jego liczne publikacje.

Jako profesor uniwersytecki jest darzony powszechnym szacunkiem i wielkim uznaniem nie tylko w Polsce, ale również zagranicą.

Nadaniem tytułu doktor honoris causa Uniwersytet Ekonomiczny w Bratysławie wyraża najgłębsze uznanie dla wybitnej działalności i pracy prof. Stanisława Lisa.

Bratysława, 23 października 2007

Dr. h. c. prof. Ing. Rudolf Sivák, PhD.
Rektor Uniwersytetu Ekonomicznego w Bratysławie

LAUDACIO

**Vaša magnificencia rektor Ekonomickej univerzity v Bratislave Dr. h. c. prof. Ing. Rudolf Sivák, PhD.,
vážený pán prof. Stanisław Lis, vážené mangificencie, spektakibles, honorabiles,
vážené dámy, vážení páni, vážené slávnostné zhromaždenie,**

je pre mňa veľkou čťou predstaviť Vám na dnešnom slávnostnom rozšírenom zasadnutí Vedeckej rady Ekonomickej univerzity v Bratislave a Vedeckej rady Národohospodárskej fakulty pána prof. Stanisława Lisa, jedného z popredných predstaviteľov ekonomickej vedy a spoločenského života, ktorému dnes Ekonomická univerzita v Bratislave udeľuje čestnú vedeckú hodnosť doctor honoris causa Ekonomickej univerzity v Bratislave.

Pán prof. Stanisław Lis sa narodil 11. januára 1940 v Bielowicach-Nowym Saczy v Poľsku. Je ženatý a s manželkou Reginou majú syna Wojtecha.

Takmer celý profesionálny život profesora Stanisława Lisa od roku 1963 je spojený s Ekonomickou univerzitou v Krakove, keď na nej promoval s titulom magister. Dizertačnú prácu na tému Meradlá úrovne rozvoja hospodárskeho rastu obhájil v roku 1972 na Fakulte ekonómie výroby a v roku 1983 sa habilitoval na docenta. V roku 1994 mu prezident Poľskej republiky udelil titul profesor a v roku 1999 bol nominovaný ministrom školstva na miesto riadneho profesora na Akademii Ekonomicznej v Krakove.

Svoje odborné kvality preukázal aj v práci na viacerých pozíciách v Inštitúte politickej ekonómie, kde v rokoch 1988 až 1992 zastával aj funkciu riaditeľa. K témam, ktoré rezonujú v práci profesora Lisa patrí metodológia skúmania úrovne, dynamiky a faktorov (najmä štrukturálnych) hospodárskeho rozvoja Poľska, proces systémovej transformácie postsocialistických krajín, najmä krajín Višegradskej štvorky a analýza procesov spojených s očakávaným vstupom Poľska do Európskej menovej únie.

Výsledky svojich vedeckých prác publikoval ako autor alebo spoluautor vo viacerých prestížnych vedeckých vydavateľstvách v Nórsku, na Slovensku, v Čechách, Japonsku, vo Veľkej Británii a tiež v USA, ZSSR, Holandsku a Portugalsku.

Svoju pestrú a plodnú vedeckú činnosť predstavil počas prednášok na viacerých významných medzinárodných konferenciách či vedeckých sympóziách. Pôsoobil ako hosťujúci profesor vo významných vzdelávacích inštitúciách, napr. na Norwegian School of Economics and Business Administration, University of Bergen, Harvard University, Moskovskij institut narodnoho chazajstva (MINCH), Moskovskij gosudarstvennyj universitet (MGU), University of Tilburg a London School of Economics.

Napriek tomu, že veľká časť jeho pracovného života je spojená s Akademiou Ekonomicznou Krakove, stál za zrodom viacerých vzdelávacích inštitúcií, v ktorých prejavil svoj vedecký potenciál ale aj organizačné schopnosti. Bol pri založení Malopolskej Wyzszej Szkoły Ekonomicznej v Tarnowe a Malopolskej Szkole Wyzszej v Brzesku, kde v súčasnosti pôsobí vo funkcii rektora.

V celkovom obraze o činnosti profesora Lisa hrá významnú rolu práca v pedagogickej oblasti. Uskutočnil množstvo prednášok z problematiky politickej ekonómie, mikroekonómie, ale najmä makroekonómie vo všetkých ročníkoch, odboroch na magisterskom a doktorandskom stupni na Akademii ekonomicznej v Krakove. Niekoľko rokov prednášal na Pedagogickej Akademii v Krakove, na Akadémii telesnej výchovy, na Akademii Gorniczo-Hutniczej v Krakove, na Jagelonskej univerzite, Malopolskej Wyzszej Szkole Ekonomicznej v Tarnowe

a Malopolskej Szkole Wyzszej v Brzesku. Jeho prednášky sa tešia veľkému záujmu študentov. Pod jeho vedením napísalo a získalo bakalárske a magisterské tituly viac ako 1000 absolventov.

Profesor Lis má veľké zásluhy na profesionálnom rozvoji vedeckých pracovníkov. Počas jeho práce na poste zástupcu riaditeľa a riaditeľa Inštitútu politickej ekonómie a vedúceho Katedry ekonomických teórií významne podporoval kariérny rozvoj svojich spolupracovníkov v získavaní akademických a vedeckých hodností.

Príznačnou vlastnosťou vedeckej aktivity profesora Lisa je jej medzinárodný charakter. Aktívne pracoval a je členom prestížnych medzinárodných organizácií a vedeckých združení: The Harvard University Fellow, The Association for Comparative Economic Studies (USA), International Economics Association (UK), University Council for Economics Management and Education Transfer (Švédsko).

Profesor Stanislaw Lis patrí medzi priekopníkov vedeckej a pedagogickej spolupráce medzi Katedrami ekonomickej teórie Národohospodárskej fakulty EU a Fakulty ekonómie Akadémie ekonomicznej v Krakowe. Od roku 1972 je jej aktívnym účastníkom, tvorcom a organizátorom za poľskú stranu. Spolupráca sa realizuje v oblasti výmeny pedagogických a vedeckých skúseností prostredníctvom spoločných konferencií a seminárov, ako aj publikovaním spoločných publikácií. Veľký význam má spolupráca pri nadväzovaní priateľských a profesionálnych vzťahov medzi vedcami z AE a EU.

Vynikajúce výsledky v oblasti vedeckej, pedagogickej, organizátorskej, ale aj spoločenskej priniesli profesorovi Lisovi uznanie aj v radoch verejnosti a bol vyznamenaný vysokými štátnymi vyznamenaniami ako Rytiersky kríž Polonia Restituta (1996), Vojenský kríž Polonia Restituta (2000), Medaila Komisie ministerstva školstva (2003) a množstvom regionálnych vyznamenaní.

Z uvedenej charakteristiky profesora Stanisława Lisa, vychádzajúcej z jeho odborného i vedeckého profilu možno jednoznačne potvrdiť, že patrí k popredným, všeobecne uznávaným osobnostiam ekonomickej vedy a spoločenského života nielen doma, ale aj v zahraničí s vysokým odborným potenciálom a vysokou profesionalitou, podloženou rozsiahlymi teoretickými i praktickými medzinárodnými skúsenosťami.

Čestnú vedeckú hodnosť doctor honoris causa Ekonomickej univerzity v Bratislave menovanému navrhujeme v zmysle Zásad udeľovania tejto hodnosti, bod 2, písmeno c), podľa ktorého na udelenie možno navrhnúť uznávanú vynikajúcu osobnosť zo zahraničia, ktorej výsledky činnosti majú medzinárodný ohlas a ktorá sa osobitne zaslúžila o rozvoj Ekonomickej univerzity v Bratislave. Sme toho názoru, že za svoju doterajšiu prácu, výskumnú činnosť ako aj jeho aktivity, ktoré majú významný vplyv na vývoj spolupráce medzi Ekonomickou univerzitou v Bratislave a Akademiou ekonomiczną v Krakowe si pán prof. Stanisław Lis takúto poctu nesporne zaslúži.

Vedecká rada Národohospodárskej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave schválila návrh na udelenie čestnej vedeckej hodnosti doctor honoris causa Ekonomickej univerzity v Bratislave prof. Stanisławovi Lisovi na svojom zasadnutí dňa 26. apríla 2007 a Vedecká rada Ekonomickej univerzity v Bratislave na svojom zasadnutí dňa 29. júna 2007.

**Vaša magnificencia,
prosím Vás, aby ste na základe predloženej charakteristiky osobnosti pána prof. zw. dr. hab. Stanisława Lisa, ako aj rozhodnutí vedeckých rád vykonali slávnostný akt udelenia čestnej vedeckej hodnosti**

DOCTOR HONORIS CAUSA

VSTUP POĽSKA DO EUROZÓNY – KRITICKÁ ANALÝZA

1. ÚVOD

Historický prelom druhého a tretieho tisícročia priniesol v politickej a hospodárskej histórii Poľska, Slovenska a ostatných krajín strednej a východnej Európy doposiaľ nevídané a súčasne aj málo predvídateľné rozvojové výzvy. Systémová transformácia týchto krajín zo začiatku 90. rokov minulého storočia sa stala podmienkou *sine qua non* prekonania ekonomických a civilizačných rozdielov odlišujúcich ich od krajín západnej Európy a zabezpečenia ich prechodu na cestu dynamického hospodárskeho rastu. Začlenenie Poľska a aj ostatných krajín strednej a východnej Európy do hlavného prúdu moderného svetového trhového hospodárstva mu vytvorilo reálnu možnosť využiť výhody vyplývajúce z účasti v medzinárodnom ekonomickom poriadku a predovšetkým výhody vyplývajúce z členstva v Európskej únii.

Integračné a globalizačné procesy otvárajú pre nás, Poľsko a Slovensko obrovské rozvojové možnosti, ale – a to treba zdôrazniť – prinášajú aj mnohé spoločenské a ekonomické hrozby.

Proces integrácie Poľska do Európskych spoločenstiev je komplikovaným a dlhodobým procesom, a taktiež in statu nascendi. Prístupom do Európskej únie sa Poľsko zaviazalo vstúpiť – v bližšie nedefinovanej budúcnosti – do eurozóny a uplatňovať spoločnú menovú a kurzovú politiku s krajinami, ktoré už sú súčasťou Hospodárskej a menovej únie – HMÚ (Economic Monetary Union, EMU).

V poľskej ekonomickej literatúre je zatiaľ venovaný malý priestor kritickému analýze nákladov a potenciálnych výhod vyplývajúcich z príslušnosti Poľska k eurozóne. Základným cieľom prednášky je empirická falzifikácia mnohých vedeckých hypotéz a názorov charakteristických príliš jednostranným – neoliberalným – axiologickým prístupom a majúcich apologetické podfarbenie. Ako písal už Aristoteles, cieľom teoretického poznania je pravda a cieľom praktického poznania je činnosť.

2. HODNOTENIE REALIZÁCIE KRITÉRIÍ NOMINÁLNEJ A REÁLNEJ KONVERGENCIE

Vstupom Poľska do Európskej únie sme získali neúplný štatút členskej krajiny Hospodárskej a menovej únie, čím sme sa stali tzv. krajinou s derogáciou. Tento právny stav ukladá poľskému štátu povinnosť vyhovieť nominálnym kritériám zosúladovania, prijatým v Zmluve o vytvorení Európskeho spoločenstva. Tieto kritériá, prijaté v Maastrichte, sú však ahistorickými ukazovateľmi a preto nie sú pravdivým zdrojom informácií o reálnej makroekonomickej situácii krajín uchádzajúcich sa o vstup do eurozóny (tab. 1).

AKCESJA POLSKI DO STREFY EURO – ANALIZA KRYTYCZNA

1. Wprowadzenie

Historyczny przełom drugiego i trzeciego tysiąclecia przyniósł niespotykane dotąd w historii politycznej i gospodarczej Polski, Słowacji oraz pozostałych krajów Europy Środkowej i Wschodniej wielkie – a zarazem mało przewidywalne – wyzwania rozwojowe. Rozpoczęta przez te kraje na początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku transformacja systemowa stała się warunkiem sine qua non przezwyciężenia dystansu ekonomicznego i cywilizacyjnego dzielącego je od krajów Europy Zachodniej oraz zapewnienia im wejścia na trajektorię dynamicznego wzrostu gospodarczego. Włączenie Polski – jak i pozostałych krajów Europy Środkowej i Wschodniej – w główny nurt nowoczesnej, światowej gospodarki rynkowej stworzył im realną możliwość czerpania korzyści płynących z uczestnictwa w międzynarodowym łańdźcu ekonomicznym, a zwłaszcza korzyści z członkostwa w Unii Europejskiej.

Procesy integracji i globalizacji stwarzają dla nas, Polski i Słowacji, ogromne możliwości rozwojowe, ale – co należy podkreślić – niosą także liczne zagrożenia społeczne i ekonomiczne.

Proces integrowania się Polski ze Wspólnotami Europejskimi jest procesem złożonym, długotrwałym, a także in statu nascendi. Wstępując do Unii Europejskiej Polska zobowiązała się przystąpić – w nieokreślonej przyszłości – do strefy euro oraz prowadzić wspólną politykę monetarną i kursową z krajami już należącymi do Unii Gospodarczej i Walutowej – UGiW (ang. Economic Monetary Union, EMU).

W polskiej literaturze ekonomicznej mało miejsca – jak dotąd – poświęca się krytycznej analizie kosztów i potencjalnych korzyści płynących z uczestnictwa Polski w strefie euro. Zasadniczym celem wykładu jest przeprowadzenie empirycznej falsyfikacji wielu hipotez i poglądów naukowych charakteryzujących się zbyt jednostronnym – neoliberalnym – podejściem aksjologicznym bądź też znacznie odbiegających od rzeczywistych procesów gospodarczych i mających wyraźny wydźwięk apologetyczny. Celem bowiem wiedzy teoretycznej – jak pisał Arystoteles – jest prawda, a wiedzy praktycznej – działanie.

2. OCENA REALIZACJI KRYTERIÓW KONWERCENCJI NOMINALNEJ I REALNEJ

Z chwilą przystąpienia Polski do Unii Europejskiej uzyskaliśmy niepełny status kraju członkowskiego Unii Gospodarczej i Walutowej, stając się tzw. krajem z derogacją. Taki stan prawny nakłada na państwo polskie obowiązek sprostania nominalnym kryteriom zbieżności przyjętym w Traktacie ustanawiającym Wspólnotę Europejską. Kryteria te przyjęte w Maastricht są jednakże wskaźnikami ahistorycznymi, stąd też nie są prawdziwym źródłem informacji o realnej sytuacji makroekonomicznej krajów kandydujących do Eurolandu (tabela 1).

TABUĽKA 1. UKAZOVATELE HOSPODÁRSKEJ KONVERGENCIE V ROKOCH 2004 – 2006 (S VYLÚČENÍM KRITÉRIA DEVÍZOVÉHO KURZU)

Krajiny	Roky	Inflácia HICP ¹	Dlhodobá úroková miera ²	Prebytok(+) alebo deficit(-) štátneho sektora a samosprávnych inštitúcií ³	Brutto zadĺženie štátneho sektora a samosprávnych inštitúcií ⁴
Česko	2004	2,6	4,8	-2,9	30,7
	2005	1,6	3,5	-3,6	30,4
	2006	2,4	3,7	-3,5	30,9
Estónsko	2004	3,0	–	2,3	5,2
	2005	4,1	–	2,3	4,5
	2006	4,3	–	2,5	4,0
Cyprus	2004	1,9	5,8	-4,1	70,3
	2005	2,0	5,2	-2,3	69,2
	2006	2,3	4,1	-1,9	64,8
Litva	2004	6,2	4,9	-0,9	14,5
	2005	6,9	3,9	0,1	12,1
	2006	6,9	3,9	-1,0	11,1
Maďarsko	2004	6,8	8,2	-5,3	56,3
	2005	3,5	6,6	-6,5	57,7
	2006	3,2	7,0	-8,6	63,6
Malta	2004	2,7	4,7	-5,0	74,9
	2005	2,5	4,6	-3,2	74,2
	2006	3,2	4,3	-2,9	69,6
Poľsko	2004	3,6	6,9	-3,9	41,8
	2005	2,2	5,2	-2,5	42,0
	2006	1,2	5,2	-2,2	42,4
Slovensko	2004	7,5	5,0	-3,0	41,6
	2005	2,8	3,5	-3,1	34,5
	2006	4,3	4,2	-3,4	33,0
Referenčná hodnota		2,8 %	6,2 %	-3 %	60 %

Prameň: EBC, Eurostat a Európska komisia, Správa o konvergencii, december 2006, EBC, Frankfurt am Main 2006, str. 26.

¹⁾ Priemerná zmena v %. Údaje za rok 2006 sa týkajú obdobia október 2005 – september 2006.

²⁾ Priemerne, v %. Údaje za rok 2006 sa týkajú obdobia október 2005 – september 2006.

³⁾ Ako percentá HDP. Prognózy Európskej komisie na rok 2006.

⁴⁾ V prípade inflácie HICP a dlhodobých úrokových sadzieb sa referenčná hodnota týka obdobia október 2005 – september 2006, ale v prípade zadĺženia a deficitu štátneho sektora a samosprávnych inštitúcií – roku 2005.

Empirická analýza číselných údajov uvedených v tabuľke 1 potvrdzuje, že Poľsko už v roku 2006 spĺňalo, podľa poľskej metodiky, nominálne kritériá konvergenzie (tu treba dodať, že v súvislosti s prijatím metodiky ESA 95 môže deficit štátneho sektora a samosprávnych inštitúcií v roku 2007 prekročiť 3,5 % HDP). Nesplneným ale zostáva kritérium devízového kurzu, nakoľko poľský zlotý nie je súčasťou mechanizmu ERM-2.

Principiálnou výzvou pre Poľsko nie je, ako už bolo konštatované, krátkodobé prispôbenie sa spomínaným kritériám, nakoľko konvergencia (priblíženie) je reálna. Rýchle prekonanie civilizačno-hospodárskych rozdielov a vytváranie modernej hospodárskej štruktúry umožňuje poľskej spoločnosti získať rozsiahle výhody vyplývajúce z členstva v európskom ekonomickom systéme.

TABELA 1. WSKAŹNIKI KONWERCENCJI GOSPODARCZEJ W LATACH 2004 – 2006 (z WYŁĄCZENIEM KRYTERIUM WALUTOWEGO)

Kraje	Lata	Inflacja HICP ¹	Długoterminowa stopa procentowa ²	Nadwyżka (+)lub deficyt (-) instytucji rządowych i samorządowych ³	Zadłużenie brutto instytucji rządowych i samorządowych ⁴
Czechy	2004	2,6	4,8	-2,9	30,7
	2005	1,6	3,5	-3,6	30,4
	2006	2,4	3,7	-3,5	30,9
Estonia	2004	3,0	–	2,3	5,2
	2005	4,1	–	2,3	4,5
	2006	4,3	–	2,5	4,0
Cypr	2004	1,9	5,8	-4,1	70,3
	2005	2,0	5,2	-2,3	69,2
	2006	2,3	4,1	-1,9	64,8
Łotwa	2004	6,2	4,9	-0,9	14,5
	2005	6,9	3,9	0,1	12,1
	2006	6,9	3,9	-1,0	11,1
Węgry	2004	6,8	8,2	-5,3	56,3
	2005	3,5	6,6	-6,5	57,7
	2006	3,2	7,0	-8,6	63,6
Malta	2004	2,7	4,7	-5,0	74,9
	2005	2,5	4,6	-3,2	74,2
	2006	3,2	4,3	-2,9	69,6
Polska	2004	3,6	6,9	-3,9	41,8
	2005	2,2	5,2	-2,5	42,0
	2006	1,2	5,2	-2,2	42,4
Słowacja	2004	7,5	5,0	-3,0	41,6
	2005	2,8	3,5	-3,1	34,5
	2006	4,3	4,2	-3,4	33,0
Wartość referencyjna		2,8 %	6,2 %	-3 %	60 %

Źródło: EBC, Eurostat i Komisja Europejska, Raport o konwergencji, grudzień 2006, EBC, Frankfurt am Main 2006, s. 26.

¹⁾ Średnioroczna zmiana w procentach. Dane za 2006 r. dotyczą okresu październik 2005 r. – wrzesień 2006 r.

²⁾ W procentach, średniorocznie. Dane za 2006 r. dotyczą okresu październik 2005 r. – wrzesień 2006 r.

³⁾ Jako procent PKB. Projekcje Komisji Europejskiej na 2006 r.

⁴⁾ W przypadku inflacji HICP i długoterminowych stóp procentowych wartość referencyjna dotyczy okresu październik 2005 r. – wrzesień 2006 r., natomiast w przypadku zadłużenia i deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych – roku 2005.

Analiza empiryczna danych liczbowych zawartych w tabeli 1 potwierdza, że Polska już w 2006 r. spełniła nominalne – ujęte zgodnie z metodologią polską – kryteria konwergencji. (Należy jednak w tym miejscu dodać, że w związku z przyjęciem metodologii ESA 95 deficyt sektora rządowego i samorządowego w 2007 r. może przekroczyć 3,5 % PKB). Niespełnione pozostaje jednak kryterium kursu walutowego, ponieważ polski złoty nie uczestniczy w mechanizmie ERM-2.

Zasadniczym wyzwaniem dla Polski nie jest – jak stwierdzono – krótkookresowe dostosowanie się do wspomnianych kryteriów, lecz konwergencja (zbliżenie) realna. Szybkie przewyższenie przez Polskę dystansu cywilizacyjno-gospodarczego oraz tworzenie nowoczesnej struktury gospodarczej pozwala osiągać społeczeństwu polskiemu wymierne korzyści płynące z uczestnictwa w europejskim łańdźcu ekonomicznym.

TABUĽKA 2. HRUBÝ DOMÁCI PRODUKT NA JEDNÉHO OBYVATEĽA PODĽA KÚPNEJ SÍLY (V % EÚ25)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EÚ25	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
EÚ15	110,9	110,6	110,4	110,2	110,2	110,2	110,0	109,7 ^f	109,4 ^f	108,2 ^f	108,5 ^f
Belgicko	120,2	118,9	117,6	116,4	117,7	118,4	118,8	119,0	120,0	118,1	118,1 ^f
Česko	71,5 ^e	69,2 ^e	66,7 ^e	65,4	64,3	65,5	67,1	68,3	70,3	73,7	76,1 ^f
Dánsko	126,0	126,3	124,9	127,3	127,3	126,1	121,8	122,1	122,6	121,9	122,4 ^f
Estónsko	36,8 ^e	40,4 ^e	41,4 ^e	41,0	43,2	44,4	46,3	48,7	50,6	59,8	65,0 ^f
Fínsko	106,0	111,0	114,0	112,0	114,0	113,8	113,4	113,1	114,3	110,5	112,9 ^f
Francúzsko	114,9	115,4	115,5	114,6	114,6	115,1	113,4	111,6	110,2	108,2	107,3 ^f
Írsko	104,2	113,6	118,0	123,1	127,2	130,1	134,3	135,6	140,4	138,9	139,2 ^f
Itálsko	114,2	112,2	113,0	111,5	110,4	110,3 ^e	108,2 ^e	106,0 ^f	104,6 ^f	100,4	99,6 ^f
Cyprus	84,4 ^e	83,0 ^e	83,7 ^e	84,6	85,5	88,5	82,9	81,9	82,0	88,9	88,3 ^f
Litva	30,6 ^e	32,6 ^e	33,6 ^e	34,1	35,2	37,1	38,7	40,6	43,0	52,1	55,0 ^f
Lotyšsko	35,2 ^e	37,0 ^e	38,9 ^e	37,5	38,5	40,5	42,3	45,9	48,2	48,0	52,3 ^f
Luxembursko	176,6	183,5	191,7	207,0	216,8	211,3	211,1	213,0	222,1 ^f	251,1	257,1 ^f
Maďarsko	49,2 ^e	50,2 ^e	51,4 ^e	52,3	53,1	55,9	58,8	60,3	61,1	62,5	63,6 ^f
Malta	76,6	76,8	72,9	72,6	72,1	70,5	70,4	69,7 ^f
Nemecko	119,6	120,3	120,5	120,0	120,6	128,3	126,7	125,8	124,8	110,0	110,2 ^f
Holandsko	120,3	117,8	115,8	114,7	112,9	111,1	109,8	109,0	109,2	126,6	126,1 ^f
Poľsko	42,2 ^e	43,9 ^e	44,7 ^e	45,4	45,9	45,4	45,3	45,6	46,7	49,7	51,1 ^f
Portugalsko	76,0	77,2	78,8	81,0	80,9	80,2	79,7	77,4	76,0 ^f	71,1	69,8 ^f
Rakúsko	128,8	125,9	124,8	126,2	126,8	123,3	121,2	121,4	121,9	123,1	123,2 ^f
Grécko	71,1	71,7	71,4	71,4	71,9	73,0	77,4	80,8	81,7	84,1	84,9 ^f
Slovensko	46,1 ^e	46,9 ^e	47,5 ^e	46,9	47,5	48,5	50,9	51,9	52,0	57,1	59,4 ^f
Slovinsko	70,4 ^e	71,8 ^e	72,2 ^e	74,4	73,5	74,6	75,3	77,0	78,5	81,9	83,6 ^f
Španielsko	87,2	87,3	88,6	91,4	93,1	94,0	96,2	98,8 ^f	98,1 ^f	98,0	98,0 ^f
Švédsko	117,9	116,6	115,2	118,9	120,0	116,3	114,9	115,3	117,1	114,8	116,0 ^f
Británia	111,1	113,4	113,3	112,9	113,5	114,3	117,3	118,5	118,3 ^f	117,5	117,3 ^f

Prameň: EUROSTAT, Structural Indicators, General Economic Background, epp.eurostat.ec.europa.eu

Označenia: (...) – nedostatok údajov, e – odhadovaná hodnota, f – prognóza Eurostatu.

Pri analýze trajektórie hospodárskeho rozvoja Poľska a krajín EÚ15 v rokoch 1990 – 2006 treba zdôrazniť, že rozdiel oddeľujúci našu krajinu od najvyspelejších európskych ekonomík sa výrazne znížil (tab. 2). Teda úroveň hrubého domáceho produktu (podľa parity kúpnej sily valút) na jedného obyvateľa dosahovala v roku 1990 (na začiatku procesu ekonomickej transformácie) sotva 32 % analogickej úrovne EÚ15; v roku 1998 – cca 39 % úrovne HDP EÚ15; v roku 2002 – cca 45,3 %, a v roku 2006 – v súlade s hodnotením Eurostatu – dosiahla 51,1 % úrovne HDP EÚ25.¹⁷

Treba podotknúť, že Poľsko vystupuje v priaznivejšom svetle pri porovnaní jeho miesta na zozname krajín podľa tzv. indexu spoločenského rozvoja (Human Development Index, HDI). Poľsko z pohľadu HDI, predstavujúceho hodnotu 8,862 zaujíma 37. miesto vo svete a bolo zaradené do skupiny 63 krajín s vysokou úrovňou spoločenského rozvoja. Za pozornosť stojí, že v tých-

¹⁷ K diagnostickej hodnote prezentovaných výpočtov a scenárov treba pristupovať opatrne. Nepresné alebo zle vybrané oficiálne údaje, zmeny metodológie prepočtu HDP z MPS na NSA, zavedenie systému ESA 95, štatistické nepresnosti a pod. spôsobujú, že kvantifikácia ekonomických javov je nepresná a makroekonomické ukazovatele poskytujú nedokonalú informáciu o ich vývoji.

TABELA 2. PRODUKT KRAJOWY BRUTTO NA JEDNEGO MIESZKAŃCA WG PARYTETU SIŁY NABYWczej (w % EU-25)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
UE-25	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
UE-15	110,9	110,6	110,4	110,2	110,2	110,2	110,0	109,7 ^f	109,4 ^f	108,2 ^f	108,5 ^f
Belgia	120,2	118,9	117,6	116,4	117,7	118,4	118,8	119,0	120,0	118,1	118,1 ^f
Czechy	71,5 ^e	69,2 ^e	66,7 ^e	65,4	64,3	65,5	67,1	68,3	70,3	73,7	76,1 ^f
Dania	126,0	126,3	124,9	127,3	127,3	126,1	121,8	122,1	122,6	121,9	122,4 ^f
Estonia	36,8 ^e	40,4 ^e	41,4 ^e	41,0	43,2	44,4	46,3	48,7	50,6	59,8	65,0 ^f
Finlandia	106,0	111,0	114,0	112,0	114,0	113,8	113,4	113,1	114,3	110,5	112,9 ^f
Francja	114,9	115,4	115,5	114,6	114,6	115,1	113,4	111,6	110,2	108,2	107,3 ^f
Irlandia	104,2	113,6	118,0	123,1	127,2	130,1	134,3	135,6	140,4	138,9	139,2 ^f
Włochy	114,2	112,2	113,0	111,5	110,4	110,3 ^e	108,2 ^e	106,0 ^f	104,6 ^f	100,4	99,6 ^f
Cypr	84,4 ^e	83,0 ^e	83,7 ^e	84,6	85,5	88,5	82,9	81,9	82,0	88,9	88,3 ^f
Litwa	30,6 ^e	32,6 ^e	33,6 ^e	34,1	35,2	37,1	38,7	40,6	43,0	52,1	55,0 ^f
Łotwa	35,2 ^e	37,0 ^e	38,9 ^e	37,5	38,5	40,5	42,3	45,9	48,2	48,0	52,3 ^f
Luksemburg	176,6	183,5	191,7	207,0	216,8	211,3	211,1	213,0	222,1 ^f	251,1	257,1 ^f
Węgry	49,2 ^e	50,2 ^e	51,4 ^e	52,3	53,1	55,9	58,8	60,3	61,1	62,5	63,6 ^f
Malta	76,6	76,8	72,9	72,6	72,1	70,5	70,4	69,7 ^f
Niemcy	119,6	120,3	120,5	120,0	120,6	128,3	126,7	125,8	124,8	110,0	110,2 ^f
Holandia	120,3	117,8	115,8	114,7	112,9	111,1	109,8	109,0	109,2	126,6	126,1 ^f
Polska	42,2 ^e	43,9 ^e	44,7 ^e	45,4	45,9	45,4	45,3	45,6	46,7	49,7	51,1 ^f
Portugalia	76,0	77,2	78,8	81,0	80,9	80,2	79,7	77,4	76,0 ^f	71,1	69,8 ^f
Austria	128,8	125,9	124,8	126,2	126,8	123,3	121,2	121,4	121,9	123,1	123,2 ^f
Grecja	71,1	71,7	71,4	71,4	71,9	73,0	77,4	80,8	81,7	84,1	84,9 ^f
Słowacja	46,1 ^e	46,9 ^e	47,5 ^e	46,9	47,5	48,5	50,9	51,9	52,0	57,1	59,4 ^f
Słowenia	70,4 ^e	71,8 ^e	72,2 ^e	74,4	73,5	74,6	75,3	77,0	78,5	81,9	83,6 ^f
Hiszpania	87,2	87,3	88,6	91,4	93,1	94,0	96,2	98,8 ^f	98,1 ^f	98,0	98,0 ^f
Szwecja	117,9	116,6	115,2	118,9	120,0	116,3	114,9	115,3	117,1	114,8	116,0 ^f
W. Brytania	111,1	113,4	113,3	112,9	113,5	114,3	117,3	118,5	118,3 ^f	117,5	117,3 ^f

Źródło: EUROSTAT, Structural Indicators, General Economic Background, epp.eurostat.ec.europa.eu
 Oznaczenia: (...) – brak danych, e – wartość szacunkowa, f – prognoza Eurostatu.

Analizując trajektorię rozwoju gospodarczego Polski i krajów UE-15 w latach 1990 – 2006, należy podkreślić, że dystans dzielący nasz kraj od najwyższej rozwiniętych gospodarek europejskich uległ wyraźnemu zmniejszeniu (tabela 2). Otóż poziom produktu krajowego brutto (według siły nabywczej walut) na jednego mieszkańca stanowił w 1990 r. (na początku procesu transformacji gospodarczej) zaledwie 32 % analogicznego poziomu UE-15; w 1998 r. – ok. 39 % poziomu PKB UE-15; w 2002 r. – ok. 45,3 %, a w 2006 r. – zgodnie z szacunkiem Eurostatu – wyniósł 51,1 % poziomu PKB UE-25.¹⁷

Należy zaznaczyć, że Polska prezentuje się znacznie korzystniej jeśli porównać jej miejsce na liście państw według tzw. wskaźnika rozwoju społecznego (ang. Human Development Index, HDI). Polska pod względem HDI w wysokości 8,862 zajmuje 37 miejsce na świecie i została zaliczona do grupy 63 krajów o wysokim poziomie rozwoju społecznego. Dodać warto, że

¹⁷ Oczywiście należy podchodzić z wielką ostrożnością do wartości diagnostycznej prezentowanych obliczeń i scenariuszy. Nieprecyzyjne lub źle dobrane oficjalne dane źródłowe, zmiany metodologii obliczania produktu narodowego z MPS na NSA, wprowadzenie systemu ESA 95, niedokładności statystyczne itp., sprawiają, że kwantyfikowanie zjawisk ekonomicznych jest niedokładne, a wskaźniki makroekonomiczne dostarczają niedoskonałej informacji o ich przebiegu.

to ukazovateľoch Poľsko predbieha Estónsko (0,858), Litvu (0, 857), Slovensko (0,856) a Lotyšsko (0,845), to znamená krajiny s vyššou úrovňou HDP per capita (UNDP, Human Development Report, UN, New York, 2006). Napriek tomu treba Poľsko zaraďiť, žiaľ, medzi krajiny so značne zaostalým hospodárskym rozvojom v porovnaní s ostatnými krajinami EÚ25.

Rozhodujúcou podmienkou na priblíženie (vyrovnanie) hospodárskej úrovne našej krajiny k stredoeurópskej úrovni hospodárskeho rozvoja (v štatistickom zmysle) je urýchlenie dynamiky hospodárskeho rastu. Žiaľ, v poľskej ekonomike môžeme pozorovať značné a nepravidelné výkyvy tempa rastu HDP. Okrem vysokej hospodárskej dynamiky (roky 1995 – 1997 a 2006 – 2007, v ktorých miera rastu oscilovala v rozmedzí 6,0 – 7,0 %) ju sprevádzali dosť dlhé obdobia významného spomalenia rozvojových procesov (tab. 3).

TABUĽKA 3. ROČNÁ MIERA RASTU HDP POĽSKA A EÚ V ROKOCH 1995 – 2006 V % (V STABILNÝCH CENÁCH)

Krajiny	Roky											
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EÚ25	2,7	1,8	2,7	3,0	3,1	3,9	2,0	1,2	1,3	2,4	1,8	3,0
EÚ15	2,6	1,7	2,6	2,9	3,0	3,8	1,9	1,1	1,2	2,3	1,6	2,8
Poľsko	7,0	6,0	6,8	4,8	4,1	4,0	1,0	1,4	3,8	5,3	3,6	6,1
Slovensko	5,8	6,1	5,7	3,7	0,3	0,7	3,2	4,1	4,2	5,5	6,0	8,3

Prameň: Statistical Annex of European Economy, Autumn 2005; Eurostat Indicators, General Economic Background, epp. eurostat, ec.europa.eu

Základnou, ďalekosiahlou prioritou makroekonomickej politiky musí byť čo najrýchlejšie zmenšenie rozvojovej medzery oddeľujúcej Poľsko od krajín EÚ. S využitím číselných údajov uvedených v tabuľkách 2 a 3 boli uskutočnené simulatívne výpočty, ktoré umožňujú načrtnúť hypotetické scenáre dosiahnutia úrovne rozvoja krajín Európskej únie v Poľsku a na Slovensku (vychádzame z predpokladu, že nedôjde k zmene doterajšieho trendu a dynamiky rastu). Výsledky sú uvedené v tabuľke 4 a na obrázku 1.

TABUĽKA 4. HYPOTETICKÉ SCENÁRE PŘIBLIŽOVANIA SA ÚROVNI HOSPODÁRSKEHO ROZVOJA POĽSKA A SLOVENSKA ÚROVNI EÚ

Krajiny	Východisková úroveň ako % úrovne HDP EÚ na 1 obyvateľa	Priemerné tempo rastu HDP v % v rokoch 1995 – 2006	Hypotetická úroveň HDP			
			roky			
			2010	2020	2030	2040
EÚ25	100,0	2,40	110,0	139,9	177,0	224,5
EÚ15	110,9	2,30	121,4	152,3	191,0	239,6
Poľsko	51,1	4,49	61,0	94,5	146,7	227,6
Slovensko	59,4	4,47	70,7	109,5	169,5	262,4

Prameň: Vlastné výpočty na základe údajov uvedených v tabuľkách 2 a 3.

Získané výsledky zreteľne poukazujú na to, že – pri súčasnej východiskovej úrovni HDP per capita Poľska a EÚ a dosahovanom priemernom tempe rastu v analyzovanom období – priemernú úroveň rozvoja EÚ25 dosiahneme pravdepodobne približne o 35 rokov a úroveň EÚ15 o niekoľko rokov neskôr. Slovensko môže dosiahnuť priemernú úroveň HDP EÚ25 *per capita* cca o 30 rokov.^{2/}

^{2/} Vierohodnosť našich výpočtov potvrdzujú renomované výskumné ústavy. Podľa správy EEAS (Report on the European Economy 2004, EEAG, Munich 2004) v najoptimistickejších scenároch rozvoja môže Slovensko dosiahnuť 90 % budúcej úrovne príjmov v eurozóne v priebehu 30 rokov. V tom istom čase Česko, Maďarsko a Slovensko môžu dosiahnuť 75 – 80 % a Poľsko a pobaltské štáty 65 – 70 %. Odhady M. Kejak a ďalších – vychádzajúcich z optimistických predpokladov hospodárskeho rastu tempom 4 % ročne – prognózujú, že Poľsko môže dosiahnuť strednú úroveň HDP per capita EÚ-15 za 35 rokov, Česko za 23 rokov, Maďarsko a Slovensko za 30 rokov.

M. Kejak, S. Seiter, D. Vavra, Accession Trajectories and Convergence: Endogenous Growth Perspective, "Structural Change and Economic Dynamics" 2004, nr 15.

Polska wyprzedza Estonię (0,858), Litwę (0,857), Słowację (0,856) i Łotwę (0,845), a więc kraje, które mają wyższy poziom PKB per capita (por. UNDP, Human Development Report, UN, New York, 2006). Niemniej Polskę należy zaliczyć – niestety – do krajów znacznie opóźnionych w rozwoju gospodarczym w porównaniu z pozostałymi krajami UE-25.

Warunkiem koniecznym umożliwiającym zbliżenie (wyrównanie) poziomu gospodarczego naszego kraju do średnioeuropejskiego poziomu rozwoju gospodarczego (w sensie statystycznym) jest przyśpieszenie dynamiki wzrostu gospodarczego. Niestety w gospodarce polskiej obserwujemy znaczne i nieregularne wahania tempa wzrostu PKB. Okresom wysokiej dynamiki gospodarczej (lata 1995 – 1997 i 2006 – 2007, w których stopa wzrostu oscylowała w granicach 6,0 – 7,0 %) towarzyszą dość długie okresy wyraźnego zwolnienia procesów rozwojowych (tabela 3).

TABELA 3. ROCZNA STOPA WZROSTU PKB POLSKI I UE W LATACH 1995-2006 W PROCENTACH (W CENACH STAŁYCH)

Kraje	Lata											
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
UE-25	2,7	1,8	2,7	3,0	3,1	3,9	2,0	1,2	1,3	2,4	1,8	3,0
UE-15	2,6	1,7	2,6	2,9	3,0	3,8	1,9	1,1	1,2	2,3	1,6	2,8
Polska	7,0	6,0	6,8	4,8	4,1	4,0	1,0	1,4	3,8	5,3	3,6	6,1
Słowacja	5,8	6,1	5,7	3,7	0,3	0,7	3,2	4,1	4,2	5,5	6,0	8,3

Źródło: Statistical Annex of European Economy, Autumn 2005; Eurostat Indicators, General Economic Background, epp. eurostat, ec.europa.eu

Fundamentalnym, dalekosiężnym priorytetem polityki makroekonomicznej musi być jak najszybsze zmniejszenie luki rozwojowej dzielącej Polskę od krajów UE. Wykorzystując dane liczbowe zawarte w tabeli 2 i 3, przeprowadzono rachunki symulacyjne, które pozwoliły nakreślić hipotetyczne scenariusze osiągnięcia przez Polskę i Słowację poziomu rozwoju krajów Unii (przy założeniu, że dotychczasowy trend i dynamika wzrostu nie ulegną zmianie). Obliczenia prezentujemy w tabeli 4 i na wykresie 1.

TABELA 4. HIPOTETYCZNE SCENARIUSZE ZBLIŻANIA SIĘ POZIOMU ROZWOJU GOSPODARCZEGO POLSKI I SŁOWACJI DO POZIOMU UE

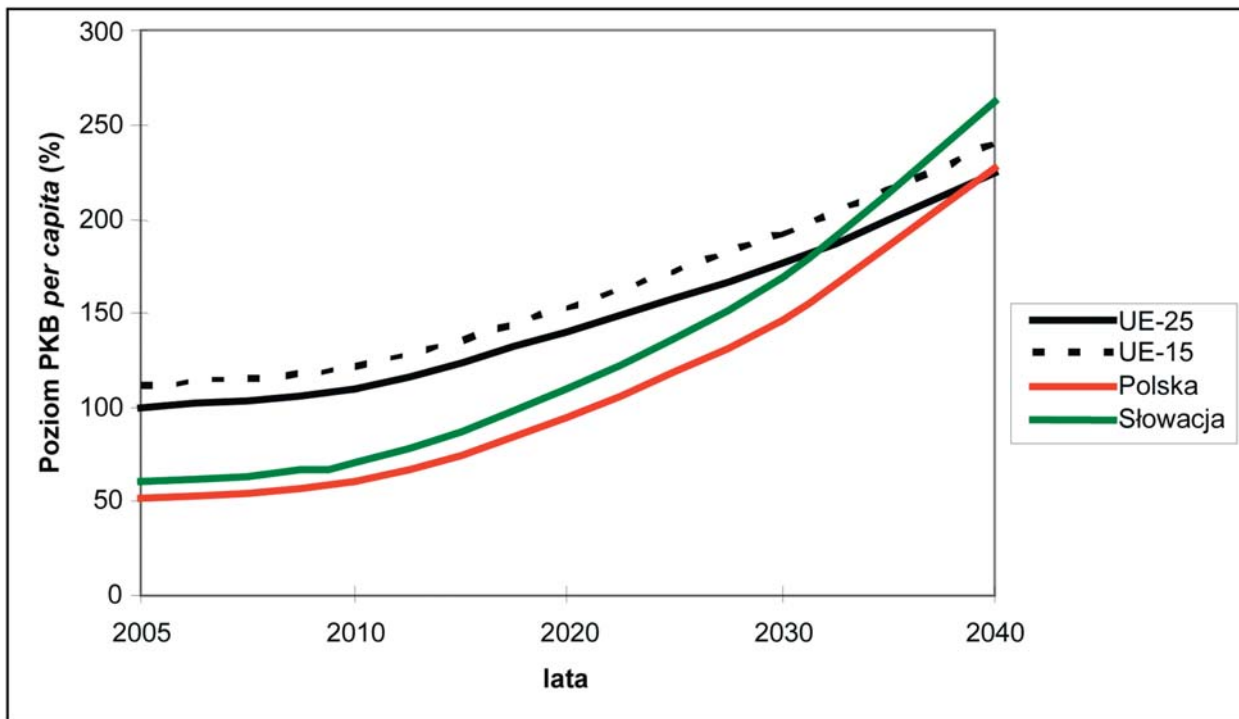
Kraje	Poziom wyjściowy jako % poziomu PKB UE na 1 mieszkańca	Średnioroczne tempo wzrostu PKB w % w latach 1995 – 2006	Hipotetyczny poziom PKB			
			Lata			
			2010	2020	2030	2040
UE-25	100,0	2,40	110,0	139,9	177,0	224,5
UE-15	110,9	2,30	121,4	152,3	191,0	239,6
Polska	51,1	4,49	61,0	94,5	146,7	227,6
Słowacja	59,4	4,47	70,7	109,5	169,5	262,4

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z tabeli 2 i 3.

Otrzymane wyniki wyraźnie pokazują, że – przy obecnym poziomie wyjściowym PKB per capita Polski i UE oraz uzyskiwanym średniorocznym tempie wzrostu w analizowanym okresie – prawdopodobnie za około 35 lat osiągniemy średni poziom rozwoju UE-25, a poziom UE-15 kilka lat później. Słowacja może osiągnąć średni poziom PKB per capita UE-25 za ok. 30 lat.²¹

²¹ Wiarygodność naszych obliczeń potwierdzają renomowane ośrodki badawcze. Otóż według raportu EEAS (Report on the European Economy 2004, EEAG, Munich 2004) w najbardziej optymistycznych scenariuszach rozwoju Słowenia może osiągnąć 90 % przyszłego poziomu dochodów w strefie euro w ciągu 30 lat. W tym samym czasie Czechy, Węgry i Słowacja mogą osiągnąć 75 – 80 %, a Polska i kraje bałtyckie 65 – 70 %. Z kolei szacunki M. Kejak i in. – przyjmujących optymistyczne założenia wzrostu gospodarczego w tempie 4 % rocznie – prognozują, że Polska może osiągnąć średni poziom PKB per capita UE-15 za 35 lat, Czechy za 23 lata, Węgry i Słowacja za 30 lat. Por. M. Kejak, S. Seiter, D. Vavra, Accession Trajectories and Convergence: Endogenous Growth Perspective, "Structural Change and Economic Dynamics" 2004, nr 15.

OBRÁZOK 1. HYPOTETICKÉ SCENÁRE PŘIBLIŽOVANIA ÚROVNE HOSPODÁRSKEHO ROZVOJA POĽSKA A SLOVENSKA ÚROVNI EÚ

Prameň: Vlastné výpočty na základe údajov z tabuliek 2 a 3.

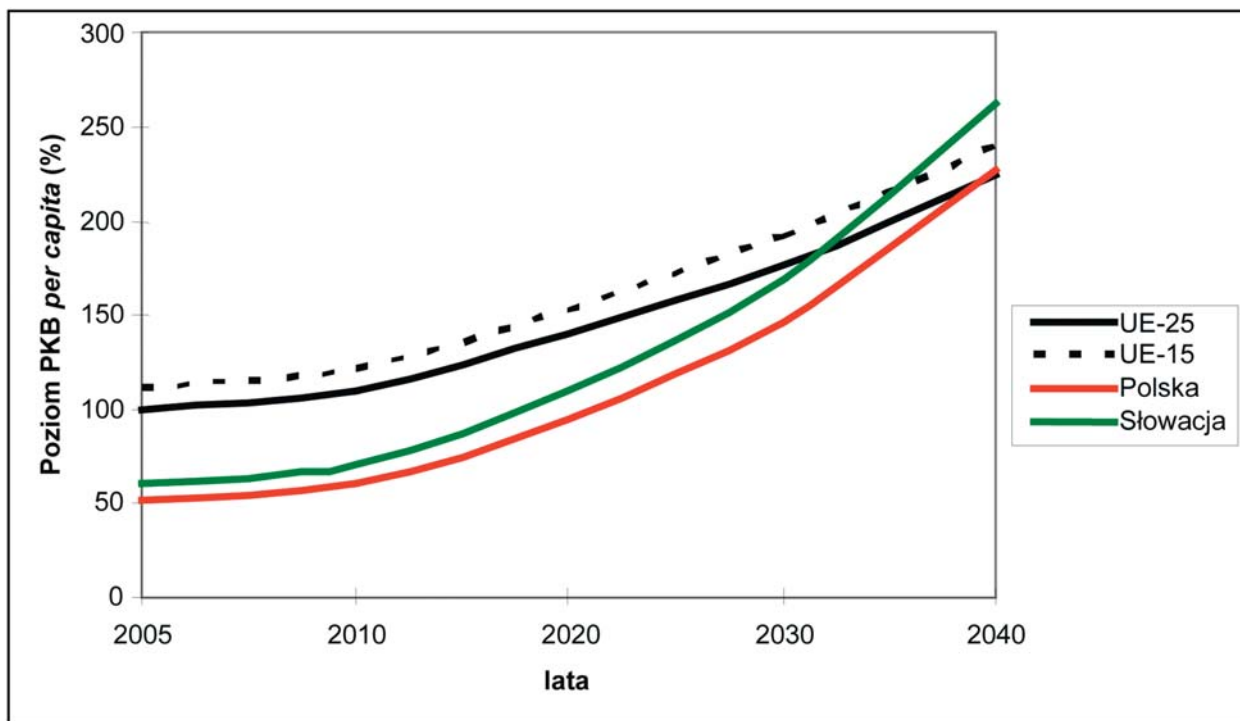
Uskutočnené empirické výskumy dovoľujú sformulovať niekoľko meritórnych záverov:

Po prvé, Poľsko, podobne ako aj ostatné krajiny strednej a východnej Európy, v miere napredovania procesov systémovej transformácie a zvýšenia efektivity hospodárenia, začínalo z relatívne nízkej úrovne hospodárskeho rozvoja, významne znížilo v priebehu sotva 17 rokov rozvojovú medzeru oddelujúcu ho od vysoko rozvinutých krajín EÚ (viac ako o polovicu). Teoretické a empirické potvrdenie procesov konvergencie medzi skupinami skúmaných krajín nachádzame taktiež v neoklasicistických modeloch hospodárskeho rastu (R. M. Solow, E. S. Phelps, N. G. Mankiw, D. N. Weil), ako aj endogenického hospodárskeho rastu (R. E. Lucas, P. M. Romer, R. Barro). Tieto modely poukazujú na to, že – v rámci akceptovaných predpokladov – menej hospodársky rozvinuté krajiny sa vyznačujú vyššou konečnou produktivitou kapitálu a súhrnne generujú vyššiu dynamiku hospodárskeho rastu ako hospodársky rozvinutejšie krajiny.³⁷

Po druhé, potenciálne možnosti urýchlenia hospodárskeho rastu v Poľsku sú čiastočne limitované vzhľadom na nízku úroveň vnútorných úspor, nedostatočnú vyspelosť nových trhových inštitúcií, príbrzdzenie procesov privatizácie a reštrukturalizácie jednotlivých hospodárskych oblastí, a taktiež rôznorodé – ba dokonca silnejúce – politické a spoločenské tlaky (politický cyklus, nárast prejavov populizmu). Evidentná je aj nízka účinnosť automatického trhového mechanizmu súčasne s rastúcou neschopnosťou štátu stabilizovať makroekonomickú rovnováhu (tak vnútornú, ako aj vonkajšiu).

³⁷ Krajiny s nižšou východiskovou úrovňou rozvoja, disponujúc relatívne nižšími kapitálovými rezervami dosahujú totiž vyššiu mieru návratnosti investícií. Spôsobuje to zvýšený príliv priamych zahraničných investícií, ktoré zvyšujú výrobné schopnosti krajiny a v konečnom dôsledku – ako výsledok pôsobenia multiplikačných mechanizmov – dynamizujú jej rozvoj.

WYKRES 1. HIPOTETYCZNE SCENARIUSZE ZBLIŻANIA SIĘ POZIOMU ROZWOJU GOSPODARCZEGO POLSKI I SŁOWACJI DO POZIOMU UE

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z tabeli 2 i 3.

Przeprowadzone badania empiryczne pozwalają sformułować kilka wniosków merytorycznych:

Po pierwsze, Polska – podobnie jak i pozostałe kraje Europy Środkowej i Wschodniej – w miarę zaawansowania procesów transformacji systemowej i podniesienia efektywności gospodarowania, startując z relatywnie niskiego poziomu rozwoju gospodarczego, wyraźnie zmniejszyła – o ponad połowę – w ciągu zaledwie 17 lat lukę rozwojową dzielącą ją od wysoko rozwiniętych krajów UE. Teoretyczne i empiryczne potwierdzenie procesów konwergencji między grupami badanych krajów znajdujemy zarówno w neoklasycznych modelach wzrostu gospodarczego (R. M. Solow, E. S. Phelps, N. G. Mankiw, D. N. Weil), jak i endogenicznego wzrostu gospodarczego [R. E. Lucas, P. M. Romer, R. Barro]. Modele te wykazują, że – w ramach przyjętych założeń – kraje słabiej gospodarczo rozwinięte cechują się wyższą produktywnością krańcową kapitału i generują na ogół wyższą dynamikę wzrostu gospodarczego niż kraje wyżej rozwinięte gospodarczo.³⁷

Po drugie, potencjalne możliwości przyśpieszenia stopy wzrostu gospodarczego w Polsce są częściowo ograniczone ze względu na niski poziom oszczędności wewnętrznych, niedojrzałość nowych instytucji rynkowych, wyhamowanie procesów prywatyzacji i restrukturyzacji poszczególnych sektorów gospodarki, a także różnorodne – a nawet nasilające się – napięcia polityczne i społeczne (cykl polityczny, narastanie postaw populistycznych). Obserwujemy także małą skuteczność automatycznego mechanizmu rynkowego oraz rosnącą niesprawność państwa w stabilizowaniu równowagi makroekonomicznej (zarówno zewnętrznej, jak i wewnętrznej).

³⁷ Kraje o niższym wyjściowym poziomie rozwoju, dysponując relatywnie niższymi zasobami kapitału, osiągają bowiem wyższą stopę zwrotu z inwestycji. Powoduje to zwiększony napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych, które powiększają zdolności wytwórcze kraju i w rezultacie – w wyniku działania mechanizmów mnożnikowych – dynamizują jego rozwój.

Reálna konvergencia je determinovaná predovšetkým procesmi približovania štruktúry poľského hospodárstva štruktúram vyspelejších krajín patriacich do zoskupenia. Štrukturálne prispôsobovanie sa (reálne) má rozhodujúci význam, nakoľko determinuje efektivitu hospodárstva krajiny, jeho dynamiku a rozvojové možnosti; určuje postavenie a konkurenčnú schopnosť Poľska na európskom trhu.

Analýzou zmien prebiehajúcich v hospodárskej štruktúre ekonomicky vyspelých krajín EÚ12 v dlhšom časovom horizonte možno sledovať pokles podielu poľnohospodárstva a priemyslu na tvorbe HDP, vrátane spracovateľského priemyslu. Jediným odvetvím hospodárstva, ktorého podiel na tvorbe HDP systematicky rastie, sú služby. Pokles podielu priemyselného sektora na tvorbe HDP však neznamená pokles jeho významu v hospodárstve. Rozvíja sa proces tzv. industrializácie sféry poľnohospodárstva a služieb, nakoľko v týchto odvetviach sa vo veľkom rozsahu využívajú výrobky, technika, priemyselné technológie a nové metódy. Spomedzi ďalších tendencií všeobecného charakteru v priemysle je vhodné spomenúť obmedzenie produkcie polotovarov v prospech výrobkov s vyšším stupňom spracovania, zníženie materiállovej a energetickej náročnosti výroby a rast výroby založenej na vedeckom výskume a technologickom pokroku na úkor úpadkových odvetví.

Kvôli určaniu rozdielu medzi optimálnou štruktúrou, ktorá odzrkadľuje prevládajúcu tendenciu zmien v Európskej únii a zmenami štruktúry výroby v jednotlivých krajinách bola vypočítaná hodnota koeficientu konvergencie. Čitateľ je určený sumou zhodnosti (hodnota 1) a rozdielnosti (hodnota 0) smerov zmien a menovateľ počtom analyzovaných oblastí (priemyselných odvetví). Na základe hodnoty získaného koeficientu konvergencie môžeme klasifikovať zmeny výrobných štruktúr jednotlivých krajín a zoradiť ich od najbližších k dominujúcej (optimálnej) štruktúre až po krajiny so štruktúrou najviac sa líšiacou od prijateľného vzorca. Hodnota zmien výrobných štruktúr v Poľsku bola porovnaná práve tak s výrobnou štruktúrou v krajinách Európskej únie, ako aj so štruktúrou v iných krajinách strednej a východnej Európy (tabuľka 5).

TABUĽKA 5. KOEFICIENTY ZMIEN ŠTRUKTÚRY PRODUKCIE V JEDNOTLIVÝCH KRAJINÁCH EURÓPSKEJ ÚNIE A V KRAJINÁCH SVE V POMERE K OPTIMÁLNEJ ŠTRUKTÚRE VÝROBY

	Krajiny	Hodnota koeficientu zhody zmien štruktúry	Rozdiel vo vzťahu k dominujúcej štruktúre
Vysoko rozvinuté krajiny EÚ	Fínsko	0,96	0,04
	Francúzsko	0,92	0,08
	Dánsko	0,83	0,17
	Španielsko	0,83	0,17
	Belgicko	0,81	0,19
	Nemecko	0,79	0,21
	Taliansko	0,79	0,21
	Švédsko	0,75	0,25
	Portugalsko	0,70	0,30
	Veľká Británia	0,56	0,46
Krajiny strednej a východnej Európy	Poľsko	0,80	0,20
	Slovensko	0,79	0,21
	Litva	0,78	0,22
	Slovinsko	0,78	0,22
	Estónsko	0,76	0,24
	Maďarsko	0,76	0,24
	Česko	0,72	0,28
	Bulharsko	0,70	0,30
	Rumunsko	0,61	0,39

Prameň: Vlastné závery a Klimczyk, P.,; Zmiany struktury polskiego przemyslu w procesie integracji ekonomicznej z Unią Europejską, Kraków: AE, 2007.

Konwergencja realna zdeterminowana jest przede wszystkim procesami zbliżania struktury gospodarki Polski do struktur krajów wyżej rozwiniętych wchodzących w skład ugrupowania. Dostosowania strukturalne (realne) mają decydujące znaczenie, gdyż determinują efektywność gospodarowania kraju, jego dynamikę i szanse rozwojowe; wyznaczają pozycję i zdolność konkurencyjną Polski na rynku europejskim.

Analizując zmiany zachodzące w strukturze gospodarczej państw rozwiniętych gospodarczo UE-12 w dłuższym okresie, można zaobserwować spadek udziału rolnictwa i przemysłu w tworzeniu PKB, w tym także przemysłu przetwórczego. Jedynym działem gospodarki, którego udział w tworzeniu PKB systematycznie wzrasta, są usługi. Spadek udziału sektora przemysłowego w tworzeniu PKB nie oznacza wszakże spadku jego znaczenia w gospodarce. Rozwija się proces tzw. industrializacji sfery rolnictwa i usług, albowiem w obu tych działach szeroko wykorzystuje się produkty, technikę, technologię i metody przemysłowe. Z innych tendencji o charakterze ogólnym obserwowanych w przemyśle należy wspomnieć o ograniczeniu produkcji dóbr pierwotnych na rzecz dóbr o wyższym stopniu przetworzenia, zmniejszeniu materiałochłonności i energochłonności produkcji oraz o wzroście produkcji naukowochłonnej i zaawansowanej technologicznie, kosztem sektorów schyłkowych.

W celu ustalenia różnicy pomiędzy strukturą optymalną – odzwierciedlającą dominującą tendencją zmian w Unii Europejskiej – a zmianami struktury produkcji w poszczególnych państwach wyliczono wartość współczynnika konwergencji, w którym licznik stanowi suma zgodności (wartość 1) i niezgodności (wartość 0) kierunków zmian, a mianownik liczba analizowanych cech (działów przemysłu). Na podstawie wartości otrzymanego współczynnika zbieżności dokonano klasyfikacji zmian struktury produkcji poszczególnych państw i uszeregowano je od najbardziej zbliżonych do struktury dominującej (optymalnej) aż po struktury najbardziej odbiegające od przyjętego wzorca. Wartość zmian struktury produkcji dla Polski została porównana zarówno ze strukturą produkcji w państwach Unii Europejskiej, jak i w innych krajach Europy Środkowo-Wschodniej (tabela 5).

TABELA 5. WSPÓŁCZYNNIKI ZMIAN STRUKTURY PRODUKCJI W POSZCZEGÓLNYCH PAŃSTWACH UNII EUROPEJSKIEJ I W KRAJACH EŚW W STOSUNKU DO OPTIMALNEJ STRUKTURY PRODUKCJI

	Kraje	Wartość współczynnika zgodności zmian struktury	Różnica w stosunku do struktury dominującej
Kraje wysoko rozwinięte UE	Finlandia	0,96	0,04
	Francja	0,92	0,08
	Dania	0,83	0,17
	Hiszpania	0,83	0,17
	Belgia	0,81	0,19
	Niemcy	0,79	0,21
	Włochy	0,79	0,21
	Szwecja	0,75	0,25
	Portugalia	0,70	0,30
	Wielka Brytania	0,56	0,46
Kraje Europy Środkowej i Wschodniej	Polska	0,80	0,20
	Słowacja	0,79	0,21
	Litwa	0,78	0,22
	Słowenia	0,78	0,22
	Estonia	0,76	0,24
	Węgry	0,76	0,24
	Czechy	0,72	0,28
	Bułgaria	0,70	0,30
Rumunia	0,61	0,39	

Źródło: opracowanie własne oraz Klimczyk P., Zmiany struktury polskiego przemysłu w procesie integracji ekonomicznej z Unią Europejską, AE, Kraków 2007.

Spomedzi skúmaných krajín Európskej únie sa k rozhodujúcemu smeru zmeny výrobnjej štruktúry najviac priblížilo Fínsko a Francúzsko a spomedzi krajín SVE Poľsko a Slovensko. Smery štrukturálnych zmien v poľskom hospodárstve boli na 80 % zhodné s tendenciami zaznamenanými v iných krajinách Európskej únie.

Podobným spôsobom boli skúmané krajiny zoradené podľa zhodnosti smeru zmien štruktúry zamestnanosti s trendom v Európskej únii. Výsledky analýzy sú uvedené v tabuľke 6.

TABUĽKA 6. KOEFICIENTY ZMIEN ŠTRUKTÚRY ZAMESTNANOSTI V JEDNOTLIVÝCH KRAJINÁCH EURÓPSKEJ ÚNIE A V KRAJINÁCH SVE VO VZŤAHU K OPTIMÁLNEJ ŠTRUKTÚRE ZAMESTNANOSTI

	Krajiny	Hodnota koeficientu zhody zmien štruktúry	Rozdiel vo vzťahu k dominujúcej štruktúre
Vysoko rozvinuté krajiny EÚ	Belgicko	0,88	0,12
	Francúzsko	0,88	0,12
	Nemecko	0,84	0,16
	Rakúsko	0,80	0,20
	Portugalsko	0,75	0,25
	Veľká Británia	0,71	0,29
	Fínsko	0,68	0,32
	Dánsko	0,65	0,35
Krajiny strednej a východnej Európy	Poľsko	0,80	0,20
	Slovensko	0,76	0,24
	Estónsko	0,71	0,29
	Slovinsko	0,70	0,30
	Bulharsko	0,68	0,32
	Česko	0,67	0,33
	Litva	0,61	0,39
	Rumunsko	0,56	0,44
	Lotyšsko	0,48	0,52
	Maďarsko	0,48	0,52

Prameň: Vlastné závery a Klimczyk, P.: Zmiany struktury polskiego przemysłu w procesie integracji ekonomicznej z Unią Europejską. Kraków: AE, 2007.

Najväčšiu charakteristickú zhodu so zmenami štruktúry zamestnanosti v priemysle Európskej únie zaznamenali zmeny štruktúry zamestnanosti v Belgicku, vo Francúzsku a v Nemecku. V poľskom priemysle boli zmeny v štruktúre zamestnanosti totožné so smerovaním zmien v Európskej únii na 80 %.

Sumarizujúc doterajšiu časť výskumov treba konštatovať, že Poľsko má veľké predpoklady splniť prijaté nominálne kritériá do konca tejto dekády, zatiaľ čo proces reálnej konvergencie je komplikovanejší a môže trvať dlhšie.

3. SYNTETICKÁ BILANCIA VÝHOD A NEVÝHOD VSTUPU POĽSKA DO EUROZÓNY

V ekonomickej literatúre možno pozorovať početné teoretické kontroverzie a rôzne metodologické prístupy vo vzťahu k rozsahu a metódam analýzy hypotetických výhod a nevýhod vstupu do HMÚ. Na tomto mieste treba upozorniť, že ich úplné zhodnotenie je neobyčajne ťažké (dokonca nemožné), pretože nie všetky prvky takéhoto výpočtu sú dostupné, resp. nie je možné ich všetky kvantifikovať. Takisto očakávaný objem nákladov, ako aj zisku má iba potenciálny charakter. Preto nám bilancia členstva Poľska v eurozóne priblíži potenciálne výhody z menovej integrácie v porovnaní s predpokladanými nevýhodami.

Spośród badanych państw Unii Europejskiej najbardziej zbliżone do dominującego kierunku struktury były zmiany struktury produkcji w Finlandii i Francji, a wśród państw EŚW w Polsce i Słowacji. Kierunki zmian struktury w gospodarce polskiej były w 80 % zgodne z tendencjami obserwowanymi w innych państwach Unii Europejskiej.

W podobny sposób dokonano uszeregowania badanych państw pod kątem zbieżności kierunku zmian ich struktury zatrudnienia z trendem w Unii Europejskiej. Wyniki analizy zawiera tabela 6.

TABELA 6. WSPÓŁCZYNNIKI ZMIAN STRUKTURY ZATRUDNIENIA W POSZCZEGÓLNYCH PAŃSTWACH UNII EUROPEJSKIEJ I W KRAJACH EŚW W STOSUNKU DO OPTYMALNEJ STRUKTURY ZATRUDNIENIA

	Kraje	Wartość współczynnika zgodności zmian struktury	Różnica w stosunku do struktury dominującej
Kraje wysoko rozwinięte UE	Belgia	0,88	0,12
	Francja	0,88	0,12
	Niemcy	0,84	0,16
	Austria	0,80	0,20
	Portugalia	0,75	0,25
	Wielka Brytania	0,71	0,29
	Finlandia	0,68	0,32
	Dania	0,65	0,35
Kraje Europy Środkowej i Wschodniej	Polska	0,80	0,20
	Słowacja	0,76	0,24
	Estonia	0,71	0,29
	Słowenia	0,70	0,30
	Bułgaria	0,68	0,32
	Czechy	0,67	0,33
	Litwa	0,61	0,39
	Rumunia	0,56	0,44
	Łotwa	0,48	0,52
Węgry	0,48	0,52	

Źródło: opracowanie własne oraz Klimczyk P., Zmiany struktury polskiego przemysłu w procesie integracji ekonomicznej z Unią Europejską, AE, Kraków 2007.

Największą zgodnością ze zmianami struktury zatrudnienia w przemyśle Unii Europejskiej, charakteryzowały się przekształcenia struktury zatrudnienia w Belgii, we Francji i w Niemczech. W polskim przemyśle zmiany struktury zatrudnienia były w 80% zgodne z kierunkiem zmian w Unii Europejskiej.

Reasumując dotychczasową część badań należy stwierdzić, że Polska ma duże szanse spełnienia do końca bieżącej dekady przyjętych kryteriów nominalnych, natomiast proces konwergencji realnej jest bardziej złożony i może być rozciągnięty w czasie.

3. SYNTETYCZNY BILANS KORZYŚCI I KOSZTÓW PRZYSTĄPIENIA POLSKI DO STREFY EURO

W literaturze ekonomicznej można zaobserwować liczne kontrowersje teoretyczne i różne podejścia metodologiczne odnośnie zakresu i metod analizy hipotetycznych korzyści i kosztów przystąpienia do UGiW. Należy poczynić w tym miejscu ważne zastrzeżenie, że pełne ich oszacowanie jest niezmiernie trudne (a nawet niemożliwe), gdyż nie wszystkie elementy tego rachunku są dostępne lub nie można ich skwantyfikować. Również określona część kosztów, jak i korzyści ma charakter potencjalny, stąd też bilans członkostwa Polski w strefie euro przybliży nam potencjalne korzyści z integracji monetarnej z oczekiwanymi kosztami.

3.1. VÝHODY VYPLÝVAJÚCE Z ÚČASTI V EUROZÓNE

Ako výskumnú hypotézu prijmime predpoklad, že očakávané výhody vstupu Poľska do eurozóny treba spájať predovšetkým so zvýšením mikroekonomickej racionálnosti, čo môže prispieť k rastu efektivity hospodárenia na makroekonomickej úrovni, urýchleniu hospodárskeho rastu ako aj úrovne spoločenského blahobytu. Všeobecne sa predpokladá, že uvedené výhody v oblasti efektivity majú dva rôzne zdroje. Prvý zdroj vyplýva z eliminácie transakčných nákladov súvisiacich s výmenou domácej meny (zrušenie výmenného kurzu zlotého voči euru). Druhým efektom je eliminácia rizika spojeného s neistotou formovania devízových kurzov v budúcnosti. Eliminácia rizika zmien devízového kurzu a odmena za riziko by mali viesť k zníženiu úrokových sadzieb. Teraz podrobnejšie prediskutujeme tieto výhody.

K najzrejmejšej a najmerateľnejšej výhode – definovanej neraz ako priamy zisk – z prijatia spoločnej meny patrí odstránenie transakčných nákladov súvisiacich s výmenou zlotého za euro a vice versa. Tieto náklady nie sú v skutočnosti veľké, pokiaľ sa formujú v závislosti od hodnoty – od 0,25 do 0,5 % HDP Európskej únie, ale zvyšujú náklady na výrobnú činnosť podnikov.⁴⁷ Transakčné náklady spojené s výmenou valút sú mŕtvou stratou (deadweight loss), nakoľko spotrebiteľ výmenou za svoj výdavok nič nezískava. Do týchto nákladov treba započítať okamžité finančné náklady, ktoré majú podobu marže medzi nákupom a predajom zahraničnej meny, poplatky a zároveň aj náklady na poistenie sa proti kurzovému riziku. Druhú skupinu predstavujú administratívne náklady znášané hospodárskymi subjektmi, ako napr. náklady na riadenie kurzového rizika, na vedenie finančného výkazníctva a pod.

Oveľa väčšie spoločenské a hospodárske výhody – aj keď sú ťažko presne odhadnuteľné – prinesie eliminácia nákladov na dranie podrážok (shoe leather cost), ktorá symbolizuje rozsah dodatočného času a námahy vynakladanej hospodárskymi subjektmi na uzatváranie transakcií výmeny valút a súčasne aj nákladov na zmeny kurzového jedálnička (menu cost), teda zmien tabuliek devízových kurzov, oznámení a tlačie tabuliek záznamov devízových kurzov, prepočtov a pod.

Eliminovanie týchto nákladov umožní racionálnejšiu alokáciu obmedzených zdrojov – hlavne ľudského – a vďaka tomu ovplyvní urýchlenie hospodárskeho rastu.

Veľmi dôležitou výhodou – predovšetkým pre hospodárske subjekty – účasti Poľska v spoločnom menovom priestore bude eliminovanie kurzového rizika vo vzťahu k euru a zároveň zníženie nákladov na jeho poistenie. Kurzové riziko vyplýva z fluktuácie devízového kurzu, predovšetkým nepredvídateľných zmien kurzu (devalvácie – revalvácie), vedúcich k zníženiu hodnoty aktív alebo rastu hodnoty záväzkov vyjadrených v národnej mene vo vzťahu k jej predpokladanej úrovni. Hospodárske subjekty môžu znášať ekonomické straty v dôsledku zmeny devízového kurzu medzi momentom vzniku pohľadávky alebo záväzku v zahraničnej mene a momentom definitívneho vyrovnania transakcie (riziko transakcie) alebo v dôsledku zmeny kurzu medzi vznikom pohľadávky alebo záväzku a momentom vyrovnania bilancie (investičné riziko).

V ekonomickej literatúre sa často objavuje názor, podľa ktorého prijatie eura Poľskom zmenší investičné riziká, čo v konečnom dôsledku priaznivo ovplyvní príliv priamych zahraničných investícií – ako najžiaducejšej formy prílivu kapitálu do ekonomiky. Empirické výskumy uskutočnené mnohými vedeckými ústavmi nepotvrdzujú v plnom rozsahu túto tézu. Uvedené výskumy poukazujú na to, že tieto investície sú alokované predovšetkým do krajín s nízkou cenou práce a súčasne s priemernou alebo vysokou úrovňou produktivity práce, čo garantuje investorom vysokú mieru návratnosti vloženého kapitálu. Preto tak tiež hlavný prúd zahraničných investícií plynie mimo priestor eurozóny, predovšetkým do Číny, teda tam, kde je stupeň investičného rizika relatívne vysoký.

Existuje tiež tvrdenie, že stabilný devízový kurz (euro) bude stimulačne ovplyvňovať rozvoj obchodnej výmeny s krajinami Európskej únie, zvýšenie akumulácie kapitálu a v konečnom dôsledku – ako výsledok pôsobenia multiplikátorov – zrýchlenie tempa hospodárskeho rastu. Medzinárodný menový fond odhadoval, že vstup do eurozóny je zviazaný so zvýšením objemu zahraničného obchodu až o cca 15 – 30 % (kumulovaný efekt). Vierohodnosť tohto odhadu spochybnuje známy ekonóm R. Barro⁴⁸ vo výskumoch uskutočnených v USA. Dôrazne poukázal na to, že neexistuje zreteľné spojenie medzi devízovým kurzom a stavom bežných účtov. Tento záver nachádza svoje potvrdenie v reáliách poľskej ekonomiky.

⁴⁷ P. de Grauwe: Unia walutowa, Warszawa: PWE, 2001, s. 70. Priame náklady na transakcie sa odhadujú v Poľsku na cca 0,14 % HDP (T. Borowski, Potencial Benefits of Poland's EMU Accession, "Focus on Transition" 2003, nr 1).

⁴⁸ R. J. Barro, Makroekonomia, Warszawa: PWE, 1997, s. 492.

3.1. KORZYŚCI WYNIKAJĄCE Z UCZESTNICTWA W STREFIE EURO

Przyjmijmy, jako hipotezę badawczą, że oczekiwane korzyści przystąpienia Polski do strefy euro wiązać należy przede wszystkim z podniesieniem racjonalności mikroekonomicznej, co może przyczynić się do wzrostu efektywności gospodarowania na szczeblu makroekonomicznym, przyspieszenia wzrostu gospodarczego oraz poziomu dobrobytu społecznego. Generalnie przyjmuje się, że wymienione korzyści w zakresie efektywności mają dwa różne źródła. Pierwsze źródło wynika z eliminacji kosztów transakcyjnych związanych z wymianą pieniądza krajowego (zniesienie kursu wymiany złotego do euro). Drugim efektem jest eliminacja ryzyka związanego z niepewnością kształtowania się w przyszłości kursów walutowych. Eliminacja ryzyka kursu walutowego i premii za to ryzyko powinna prowadzić do obniżania się stóp procentowych. Omówimy teraz bardziej szczegółowo te korzyści.

Do najbardziej oczywistych i wymiernych korzyści – określanych nieraz jako korzyści bezpośrednie – z przyjęcia wspólnej waluty należy wyeliminowanie ponoszonych przez podmioty gospodarcze kosztów transakcyjnych przy wymianie złotego na euro i vice versa. Koszty te są wprawdzie niewielkie, gdyż kształtują się w zależności od szacunku – od 0,25 do 0,5 % PKB Unii Europejskiej, ale podwyższają one koszty działalności produkcyjnej przedsiębiorstw.⁴¹ Koszty transakcyjne ponoszone w trakcie wymiany walut są jałową stratą (ang. deadweight loss), ponieważ konsument w zamian za poniesiony wydatek nic nie otrzymuje. W skład tych kosztów należy zaliczyć bezpośrednie koszty finansowe, które mają postać marży między kupnem a sprzedażą obcej waluty, opłaty oraz koszty ubezpieczenia się przed ryzykiem kursowym. Druga grupa obejmuje koszty administracyjne ponoszone przez podmioty gospodarcze, takie jak: koszty zarządzania ryzykiem kursowym, koszty prowadzenia sprawozdawczości finansowej itp.

Znacznie większe społeczne i gospodarcze korzyści – chociaż trudne do ścisłego oszacowania – przyniesie wyeliminowanie kosztu zdzieranych ziółek (ang. shoe leather cost), który symbolizuje wielkość dodatkowego czasu i wysiłku wkładanego przez podmioty gospodarcze w zawieranie transakcji wymiany walut oraz kosztu zmieniających jadłospisów (ang. menu cost), czyli zmiany tabel kursów walutowych, ogłoszeń i druku notowań kursowych, obliczeń itp.

Wyeliminowanie tych kosztów pozwoli na bardziej racjonalną alokację ograniczonych zasobów – głównie czynnika ludzkiego – i dzięki temu wpłynie na przyspieszenie wzrostu gospodarczego.

Bardzo ważną korzyścią – zwłaszcza dla podmiotów gospodarczych – z uczestnictwa Polski we wspólnym obszarze walutowym będzie także wyeliminowanie ryzyka kursowego w stosunku do euro oraz zmniejszenie kosztów jego ubezpieczenia. Ryzyko kursowe wynika z fluktuacji kursu walutowego, zwłaszcza niespodziewanej zmiany kursu (dewaluacji – rewaluacji), prowadzących do spadku wartości aktywów lub wzrostu wartości zobowiązań wyrażonej w walucie krajowej, w stosunku do jej oczekiwanego poziomu. Podmioty gospodarcze mogą ponosić straty ekonomiczne w efekcie zmiany kursu walutowego między momentem ostatecznego powstania należności lub zobowiązania w walucie zagranicznej a momentem ostatecznego rozliczenia transakcji (ryzyko transakcyjne) bądź na skutek zmiany kursu między powstaniem należności lub zobowiązania a momentem sporządzenia bilansu (ryzyko inwestycyjne).

W literaturze ekonomicznej eksponowany jest pogląd, że przyjęcie przez Polskę euro ograniczy ryzyko inwestycyjne, co – w konsekwencji – sprzyjać będzie napływowi bezpośrednich inwestycji zagranicznych – jako najbardziej pożądanej formy dopływu kapitału do gospodarki. Badania empiryczne przeprowadzone przez liczne ośrodki naukowe nie potwierdzają – w pełni – tej tezy. Otóż wykazują one, że inwestycje te są przede wszystkim lokowane w krajach o niskich kosztach pracy, a zarazem średnim lub wysokim poziomie produktywności pracy, co zapewnia inwestorom wysoką stopę zwrotu z wyłożonego kapitału. Dlatego też – główny strumień inwestycji zagranicznych płynie poza obszar Eurolandu, zwłaszcza do Chin, a więc tam, gdzie stopień ryzyka inwestycyjnego jest relatywnie wysoki.

Twierdzi się także, że stabilny kurs walutowy (euro) będzie oddziaływał stymulująco na rozwój wymiany handlowej z krajami Unii Europejskiej, zwiększenie akumulacji kapitału, a w efekcie – w wyniku działania mnożników – przyspieszenie tempa wzrostu gospodarczego. Międzynarodowy Fundusz Walutowy szacował, że wejście do strefy euro wiąże się z impulsem do zwiększenia handlu zagranicznego aż o ok. 15 – 30 % (efekt skumulowany). Podając w wątpliwość wiarygodność tego szacunku trzeba w tym miejscu przytoczyć badania przeprowadzone przez znanego ekonomistę, R. Barro⁵¹, dla gospodarki Stanów Zjednoczonych. Wykazał on dobitnie, że nie ma wyraźnego związku między kursem walutowym a stanem rachunków bieżących. Wniosek ten znajduje także potwierdzenie w realiach gospodarki polskiej.

⁴¹ Por. P. de Grauwe, Unia walutowa, PWE, Warszawa 2001, s. 70. Bezpośrednie koszty transakcyjne szacuje się w Polsce na około 0,14 % PKB (por. T. Borowski, Potencjal Benefits of Poland's EMU Accession, "Focus on Transition" 2003, nr 1).

⁵¹ R. J. Barro, Makroekonomia, PWE, Warszawa 1997, s. 492.

Stúpenci menovej a devízovej únie, pochádzajúci predovšetkým z neoliberalného prúdu zdôrazňujú, že táto integrácia priniesie členským krajinám veľké výhody v cenovej oblasti. Predpokladajú, *a priori*, že v eurozóne bude cenový mechanizmus (neviditeľná ruka trhu) fungovať efektívnejšie a v dôsledku toho sa zvýši racionálnosť využívania rezerv výrobných článkov, rovnako v rámci národných ekonomík, ako aj v rámci integrovaného hospodárskeho priestoru – v dôsledku čoho dôjde k vyrovnaniu úrovne cien v priestore HMÚ a dokonca k ich postupnému znižovaniu.

Jednotná mena zabezpečí okrem toho porovnateľnosť cien na európskom trhu, čo bude z jednej strany posilňovať konkurenciu medzi predajcami a z druhej strany umožní spotrebiteľom výber najvýhodnejších trhových ponúk. Väčšia transparentnosť cien, ktorú zabezpečí euro, bude posilňovať racionálnejší výber dodávateľov a odberateľov, uľahčí vedenie ekonomických účtov a – pravdepodobne – zvýši konkurenciu medzi hospodárskymi subjektmi, v dôsledku ktorej dôjde k rastu prospechu pre konzumentov. V súlade s tzv. právom jednej ceny budú nadobúdatelia – v podmienkach jednotného európskeho trhu – náchylní kupovať tovary a služby tam, kde sú ceny najnižšie.

Použitá argumentácia – vyvodená z normatívneho prístupu – vyvoláva veľké teoretické pochybnosti. Napríklad, v súlade s efektom Balassy-Samuelsona, v krajinách dobiehajúcich rozvojové zaostávanie a dosahujúcich vyššie tempo rozvoja – medzi ktoré patrí Poľsko – vykazujú ceny tovarov, ktoré nie sú predmetom zahraničnej výmeny tendencie rastu. V dôsledku pôsobenia trhového mechanizmu nastáva všeobecný rast úrovne cien. Treba mať však na pamäti, že nové členské štáty sú "malými krajinami", ktoré sú na globálnom finančnom a tovarovom trhu spravidla "príjemcami cien" (price-takers). Majú teda minimálny vplyv na tvorbu úrovne cien na vlastnom trhu. Vyššia úroveň cien je im vnucovaná zvonka vyspelejšími krajinami. Pôsobí tu zásada tzv. cenového zdviháka.

Empirická verifikácia poukazuje na to, že téza o vyrovaní cien v eurozóne sa nepotvrdila. Ceny tovarov a služieb v krajinách HMÚ (merané indexom HICP) po zavedení eura v rokoch 2002 – 2005 rástli oveľa rýchlejšie, cca o 1,0 percentuálny bod, ako v EÚ; v Slovinsku v roku 2007 až o cca 4,0 percentuálne body (na okraj treba dodať, že táto krajina nespĺňa v súčasnosti inflačné kritérium).

Môžeme konštatovať, že rast cien – v krátkom časovom horizonte – je nevyhnutným efektom zavedenia novej meny. Je tiež dôsledkom mnohých iných faktorov: inflačných a adaptačných očakávaní spoločnosti, asymetrie informácií, procedúry zaokrúhľovania cien výrobcami a predajcami smerom nahor, špekulácií, nefunkčnosti trhového mechanizmu a pod.

Jedným z najväčších prínosov vstupu Poľska do eurozóny bude zníženie domácich úrokových sadzieb. Čím nižšie je totiž kurzové riziko, tým väčšie môže byť zníženie úrokových sadzieb v situácii, keď zníženie prémie za kurzové riziko obsiahnuté v úrokovvej sadzbe umožňuje vytvorenie finančných rezerv za nižšiu cenu (úrokovú sadzbu). Výsledky výskumov Národnej banky Poľska (NBP) ukazujú, že po vstupe Poľska do HMÚ možno očakávať pokles dlhodobých úrokových sadzieb o cca 1,5 – 2,0 percentuálne body.

Citovaná argumentácia je v skutočnosti správna, ale úplne bez povšimnutia obchádza fakt, že zmeny miery úrokových sadzieb centrálnou bankou sú úzko prepojené s intenzitou inflačných javov a sú podriadené stabilizácii úrovne cien. Štatistické údaje Eurostatu ukazujú, že úrokové sadzby v krajinách eurozóny rastú.⁶¹

Je nevyhnutné podotknúť, že niektorí ekonómovia zdôrazňujú, že eliminácia rizika spojeného s devízovým kurzom významne redukuje zdroj neistoty podnikateľov, a preto musí výrazne zvyšovať ich zisky. Týka sa to hlavne manažérov pre ktorých je charakteristická averzia riskovať. Hore uvedené tvrdenie je však spochybňované. Teda v súlade s opčnou teóriou podnikateľa preferujúci riziko môžu dosiahnuť veľmi vysoké zisky len v podmienkach veľkých kurzových fluktuácií. Podobne sa správajú aj spotrebiteľia. V podmienkach cenovej neistoty je prebytok spotrebiteľa vyšší ako v podmienkach cenovej stability. Keď je cena nízka a stabilná, spotrebiteľia zvyšujú dopyt s cieľom dosiahnuť zisk z titulu nízkej ceny a *vice versa*.

V teoretických úvahách sa všeobecne akceptuje, že eliminácia nestability devízového kurzu vedie k zvýšeniu tempa hospodárskeho rastu (HDP). Menšie riziko vyplývajúce zo zníženia amplitúdy výkyvov devízového kurzu má – v teoretickom modeli – dvojitý efekt. Znižuje súčasne reálnu úrokovú sadzbu a cestou multiplikačných efektov stimuluje hospodársky rast a zároveň

⁶¹ Napríklad v auguste 2006 dlhodobé úrokové sadzby predstavovali 3,96 percentuálneho bodu a v júli 2007 dosiahli už 4,60 percentuálneho bodu (eurostat.ec.europa.eu zo dňa 07. 09. 2007).

Zwolennicy integracji monetarnej i walutowej, wywodzący się zwłaszcza z nurtu neoliberalnego podkreślają, że integracja ta przyniesie krajom członkowskim wymierne korzyści w obszarze cen. Zakładają, a priori, że w strefie Eurolandu mechanizm cenowy (niewidzialna ręka rynku) będzie funkcjonował bardziej efektywnie i tym samym wzmocni racjonalność wykorzystania zasobów czynników wytwórczych, zarówno wewnątrz gospodarek narodowych, jak i zintegrowanego obszaru gospodarczego – w konsekwencji nastąpi wyrównanie poziomu cen na obszarze UGiW, a nawet stopniowe ich obniżanie.

Jednolita waluta zapewni ponadto porównywalność cen na eurorynku, co z jednej strony wzmagać będzie konkurencję między sprzedawcami, a z drugiej – pozwoli konsumentom na wybór najkorzystniejszych ofert rynkowych. Większa przejrzystość cen, jaką zapewni euro, wzmocnić będzie także bardziej racjonalny wybór dostawców i odbiorców; ułatwi prowadzenie rachunku ekonomicznego i – prawdopodobnie – zwiększy konkurencję między podmiotami gospodarującymi, w wyniku której nastąpi wzrost użyteczności (korzyści dla konsumentów). Zgodnie z tzw. prawem jednej ceny nabywcy – w warunkach jednolitego rynku europejskiego – będą skłonni nabywać dobra i usługi tam, gdzie ceny są niższe.

Przedstawiona argumentacja – wyprowadzona z podejścia normatywnego – budzi wiele wątpliwości teoretycznych. Otóż, zgodnie z efektem Balassy-Samuelsona w krajach nadrabiających opóźnienie rozwojowe i uzyskujących wyższe tempo rozwoju – do których należy Polska – ceny dóbr nie będących przedmiotem wymiany zagranicznej wykazują tendencje do wzrostu. W wyniku działania mechanizmu rynkowego następuje wzrost ogólnego poziomu cen. Należy pamiętać także, że nowe kraje członkowskie to "małe kraje", które są z reguły "cenobiorcami" (ang. price-takers) na globalnym rynku finansowym i towarowym. Mają zatem nikły wpływ na kształtowanie poziomu cen na własnym rynku. Wyższy poziom cen jest więc narzucony z zewnątrz przez kraje wyżej rozwinięte. Działa tu zasada tzw. podnośnika cenowego.

Weryfikacja empiryczna wykazuje, że teza o wyrównywaniu cen w strefie euro jest fałszywa. Ceny dóbr i usług w krajach UGiW (mierzone wskaźnikami HICP) po wprowadzeniu euro w latach 2002 – 2005 rosły znacznie szybciej, bo o ok. 1,0 pkt. proc. niż w UE; a w Słowenii w 2007 r. aż o ok. 4,0 pkt. proc. (na marginesie należy dodać, że kraj ten nie spełnia obecnie kryterium inflacyjnego).

Konkludując, można stwierdzić, że wzrost cen – w krótkim czasie – jest nieuniknionym efektem wprowadzenia nowej waluty. Jest też konsekwencją wielu innych czynników: oczekiwań inflacyjnych i adaptacyjnych społeczeństwa, asymetrii informacji, procederu zaokrąglania cen w górę przez producentów i sprzedawców, spekulacji, niesprawności mechanizmu rynkowego itp.

Jedną z najważniejszych korzyści przystąpienia Polski do strefy euro będzie obniżenie krajowych stóp procentowych. Im niższe bowiem ryzyko kursowe, tym większa może być obniżka stóp procentowych, gdyż obniżenie premii za ryzyko kursowe zawarte w stopie procentowej umożliwiłoby pozyskanie zasobów pieniądza po niższej cenie (stopie procentowej). Badania NBP wskazują, że po przystąpieniu Polski do UGiW można spodziewać się spadku długoterminowych stóp procentowych o około 1,5 – 2,0 pkt. proc.

Przytoczona argumentacja jest wprawdzie teoretycznie poprawna, ale pomija całkowicie fakt, że zmiany poziomu stóp procentowych przez bank centralny są ściśle powiązane z natężeniem zjawisk inflacyjnych i są podporządkowane stabilizacji poziomu cen. Dane statystyczne Eurostatu wykazują, że stopy procentowe w krajach Eurolandu rosną.⁶¹

Warto zauważyć, że niektórzy ekonomiści podkreślają, iż eliminację ryzyka związanego z kursem walutowym znacznie redukuje źródło niepewności przedsiębiorców, a zatem powinna powiększać znacznie ich zyski. Dotyczy to zwłaszcza menadżerów cechujących się awersją do ryzyka. Powyższe twierdzenie jest jednakże podważane. Otóż zgodnie z teorią opcji przedsiębiorcy preferujący ryzyko mogą osiągać bardzo wysokie zyski tylko w warunkach dużych fluktuacji kursowych. Podobnie zachowują się konsumenci. W warunkach niepewności cenowej nadwyżka konsumenta jest wyższa niż w warunkach pewności cenowej. Gdy cena jest niska i stabilna konsumenci zwiększają popyt, aby zyskać z tytułu niskiej ceny i vice versa.

W rozważaniach teoretycznych powszechnie przyjmowano, że eliminacja niepewności kursu walutowego doprowadzi do zwiększenia tempa wzrostu gospodarczego (PKB). Niższe ryzyko wynikające z obniżenia amplitudy wahań kursu walutowego ma – w modelu teoretycznym – podwójny efekt. Obniża zarówno realną stopę procentową, jak i poprzez efekty mnożnikowe

⁶¹ Na przykład w sierpniu 2006 r. długookresowe stopy procentowe wynosiły 3,96 pkt. proc., a w lipcu 2007 r. osiągnęły już 4,60 pkt. proc. (Por. eurostat.ec.europa.eu z dnia 07.09.2007 r.).

zvyšuje mieru návratnosti investícií. Napriek tomu mnohé empirické analýzy súvislosti medzi variabilitou devízového kurzu, rastom produkcie a investíciami a súčasne medzinárodným obchodom krajín Európskeho menového systému preukázali, že nie je možné potvrdiť štatisticky skutočné súvislosti medzi skúmanými premenlivými veličinami.

Uvedenú hypotézu o skutočnej vzájomnej súvislosti medzi stabilitou devízového kurzu a tempom hospodárskeho rastu podrobíme empirickej verifikácii. Skúmajúc dynamiku hospodárskeho rozvoja vybraných – ale reprezentatívnych – krajín sveta a krajín eurozóny možno sformulovať nasledujúce výsledky výskumu (tabuľka 7). Po prvé, krajiny eurozóny vykazujú oveľa nižšiu dynamiku reálneho rastu hrubého domáceho produktu na jedného obyvateľa (stagnácia) ako ostatné európske krajiny (a USA). V rokoch 2002 – 2006 priemerná medziročná úroveň rastu krajín eurozóny predstavovala 1,6 %, zatiaľ čo, napríklad, Poľsko sa rozvíjalo tempom 4,1 %, Slovensko – 5,6 %, Veľká Británia – 2,5 %, USA – 2,7 %. Oveľa vyššiu dynamiku rastu dosahujú taktiež: Litva, Lotyšsko, Estónsko, Slovinsko, Čína, Vietnam a pod. Po druhé, krajiny EÚ12 sa rozvíjali oveľa rýchlejšie pred vstupom do eurozóny, ako po roku 2002 (tabuľka 3). Z uvedených údajov je zrejmé, že táto dôležitá hypotéza sa nepotvrdila.

TABUĽKA 7. ROČNÉ TEMPO RASTU HDP V STÁLÝCH CENÁCH Z ROKU 2000 V PERCENTÁCH

Krajiny	Roky					Priemerné tempo rastu 2002 – 2006
	2002	2003	2004	2005	2006	
EÚ12	0,9	0,8	2,0	1,5	2,7	1,6
USA	1,6	2,5	3,6	3,1	2,9	2,7
Veľká Británia	2,1	2,8	3,3	1,8	2,8	2,5
Poľsko	1,4	3,9	5,3	3,6	6,1	4,1
Česko	1,9	3,6	4,6	6,5	6,1	4,5
Slovensko	4,1	4,2	5,4	6,0	8,3	5,6
Maďarsko	4,4	4,2	4,8	4,1	3,9	4,3

Prameň: EBC, Eurostat a Európska komisia.

Samozrejme, že je možné – na základe ekonomických teórií – určiť celý rad dlhodobých potenciálnych rozvojových príležitostí, vyplývajúcich z členstva Poľska v EÚ a eurozóne. Napriek tomu je veľmi ťažké empirickou cestou rozlíšiť všetky potenciálne faktory – tak vnútorné, ako aj vonkajšie – ktoré môžu bezprostredne a so štatistickou určitosťou ovplyvňovať budúci hospodársky rozvoj Poľska.

Stručne zhrnúc možno všeobecne a s veľkou mierou pravdepodobnosti konštatovať, že členstvo Poľska v eurozóne prinesie isté vierohodné výhody, to znamená zníženie nákladov na transakcie, zníženie finančných rizík, väčšiu cenovú transparentnosť, ako aj eventúálny prospech vyplývajúci z účasti na jednotnom finančnom trhu.

3.2. NÁKLADY VSTUPU POĽSKA DO EUROZÓNY

Najvýznamnejšou cenou za vstup Poľska do eurozóny bude strata autonómie (suverenity) pri tvorbe peňažnej a kurzovej politiky. Národná banka Poľska (NBP) stratí svoju nezávislosť a nebude môcť voľne formovať peňažnú ponuku a najmä úroveň úrokových sadzieb a kurzovú politiku. Dôjde k presunu kompetencií a základných funkcií NBP na Európsku centrálnu banku. Peňažná politika v rámci monetárnej únie je totiž "zospoločnená" a určuje ju Európska centrálna banka. Na určenie smeru monetárnej politiky, rovnako ako aj kurzovej vo vzťahu k spoločnej mene je smerodajné výlučne hodnotenie priebehu reálnych procesov v priestore HMÚ ako celku. Jednotlivé členské krajiny eurozóny nemajú teda bezprostredný vplyv na tvorbu spomínanej politiky (môžu eventúálne sprostredkovane ovplyvňovať vedenie ECB).

V prípade, že nastane asymetrický otras (šok), formuje sa hospodárska situácia v jednotlivých krajinách (regiónoch) monetárnej únie odlišným spôsobom, v súvislosti s čím je – spravidla – nemožná jeho neutralizácia využitím nástrojov spoločnej menovej politiky. Bremeno procesov prispôsobovania sa padá teda na krajiny zasiahnuté týmto otrasom (na mikroekonomickú oblasť) a návrat do stavu makroekonomického rovnováhy je možný len s využitím mechanizmu prispôsobenia sa na trhu práce

– pobudza wzrost gospodarczy oraz podnosi stopę zwrotu z inwestycji. Jednakże wiele empirycznych analiz związków między zmiennością kursu walutowego a wzrostem produkcji i inwestycjami oraz handlem międzynarodowym dla krajów Europejskiego Systemu Monetarnego wykazało, że nie można stwierdzić statystycznie istotnych zależności między badanymi zmiennymi.

Przytoczoną hipotezę o istotnych współzależnościach pomiędzy stabilnością kursu walutowego a tempem wzrostu gospodarczego poddamy weryfikacji empirycznej. Badając dynamikę rozwoju gospodarczego wybranych – ale reprezentatywnych – krajów świata i krajów strefy euro można sformułować następujące wnioski badawcze (tabela 7). Po pierwsze, kraje Eurolandu wykazują znacznie niższą dynamikę realnego produktu krajowego brutto na jednego mieszkańca (stagnacja) niż pozostałe kraje Europy (i USA). W latach 2002 – 2006 średnioroczna stopa wzrostu dla krajów strefy euro wynosiła 1,6% rocznie, podczas gdy – przykładowo – Polska rozwijała się w tempie 4,1 %, Słowacja – 5,6 %, Wielka Brytania – 2,5 %, USA – 2,7 %. Znacznie wyższą dynamikę wzrostu osiągają także: Litwa, Łotwa, Estonia, Słowenia, Chiny, Wietnam itd. Po drugie, kraje EU-12 rozwijały się znacznie szybciej przed akcesją do strefy euro niż po 2002 r. (por. tabela 3). Z przytoczonych danych wyraźnie widać, że ta ważna hipoteza okazała się fałszywa.

TABELA 7. ROCZNE TEMPO WZROSTU PRODUKTU KRAJOWEGO BRUTTO W CENACH STAŁYCH Z 2000 ROKU W PROCENTACH

Kraje	Lata					Średnioroczne tempo wzrostu 2002 – 2006
	2002	2003	2004	2005	2006	
UE-12	0,9	0,8	2,0	1,5	2,7	1,6
USA	1,6	2,5	3,6	3,1	2,9	2,7
Wielka Brytania	2,1	2,8	3,3	1,8	2,8	2,5
Polska	1,4	3,9	5,3	3,6	6,1	4,1
Czechy	1,9	3,6	4,6	6,5	6,1	4,5
Słowacja	4,1	4,2	5,4	6,0	8,3	5,6
Węgry	4,4	4,2	4,8	4,1	3,9	4,3

Źródło: EBC, Eurostat i Komisja Europejska.

Oczywiście można – na gruncie teorii ekonomicznych – zidentyfikować cały szereg długookresowych potencjalnych szans rozwojowych płynących z członkostwa Polski w UE i w strefie euro. Jednakże bardzo trudno na drodze empirycznej wyodrębnić wszystkie potencjalne czynniki – zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne – mogące bezpośrednio i statystycznie istotnie oddziaływać na przyszły rozwój gospodarczy Polski.

Reasumując, można obecnie stwierdzić z dużym prawdopodobieństwem, że członkostwo Polski w strefie euro przyniesie – pewne – wiarygodne korzyści, tj. obniżenie kosztów transakcyjnych, obniżenie ryzyka finansowego, większą przejrzystość cen oraz ewentualne korzyści płynące z uczestnictwa w jednolitym rynku finansowym.

3.2. KOSZTY WEJŚCIA POLSKI DO STREFY EURO

Podstawowym kosztem wejścia Polski do strefy euro będzie utrata autonomii (suwerenności) w kształtowaniu polityki pieniężnej i kursowej. Narodowy Bank Polski utraci swoją niezależność i nie będzie mógł swobodnie kształtować podaży pieniądza, a przede wszystkim – poziomu stopy procentowej oraz polityki kursowej. Nastąpi więc przekazanie uprawnień i podstawowych funkcji NBP na rzecz Europejskiego Banku Centralnego. Polityka pieniężna w ramach unii monetarnej jest bowiem "uwspólnotowiona" i określa ją Europejski Bank Centralny. Dla wyznaczenia kierunku polityki monetarnej, tak samo jak i kursowej w odniesieniu do wspólnej waluty, miarodajna jest wyłącznie ocena przebiegu procesów realnych na obszarze UGiW jako całości. Poszczególne kraje członkowskie strefy euro nie mają zatem bezpośredniego wpływu na kształtowanie wspomnianej polityki (mogą ewentualnie pośrednio oddziaływać na kierownictwo EBC).

W przypadku wystąpienia zatem wstrząsu (szoku) asymetrycznego sytuacja gospodarcza kształtuje się w odmienny sposób w różnych krajach (regionach) unii monetarnej, w związku z czym jego neutralizacja poprzez wykorzystanie instrumentów wspólnej polityki pieniężnej jest – w zasadzie – niemożliwa. Ciężar procesów dostosowawczych spada więc wyłącznie na kraje dotknięte tym wstrząsem (na sferę mikroekonomiczną), a powrót do stanu równowagi makroekonomicznej jest możliwy

alebo s použitím nástrojov fiškálnej politiky zostávajúcej v gescii národných vlád.⁷⁷ Napriek tomu účinnosť a efektívnosť takejto činnosti bude závisieť od pružnosti cien a miezd a možnosti ich úprav smerom "dolu", čo nie je reálne z politických dôvodov a súčasne aj z dôvodov deregulácie trhu práce. Nedostatok účinných mechanizmov pôsobenia proti asymetrickým šokom alebo ich zmierňovaniu ako aj náchylnosť vlády k uplatňovaniu expanzívnej fiškálnej politiky (hlavne zvyšovania výdavkov štátneho sektora) prináša so sebou riziko, že Poľsko bude musieť znášať vysoké náklady prispôsobenia sa v prípade, že bude postihnuté asymetrickými šokmi.

Treba vziať do úvahy aj tú skutočnosť, že jednotlivé krajiny sa odlišujú balíkom hospodárskych cieľov, hlavne preferenciami, pokiaľ ide o úroveň inflácie a nezamestnanosti. Niektoré krajiny sú menej citlivé na infláciu, iné zasa na nezamestnanosť. V prípade centralizovanej peňažnej a menovej politiky sa hospodárske ciele schválené Hospodárskou a menovou úniou nemusia zhodovať s národnými záujmami jednotlivých krajín. Únia viac preferuje cenovú stabilitu ako boj s nezamestnanosťou a stimuláciu hospodárskeho rastu. Príliš veľká koncentrovanosť ECB na realizáciu bezprostredného inflačného cieľa – v súlade s neoliberalnou školou – neumožňuje efektívne využitie nástrojov makroekonomickej politiky na protiakciu voči vnútorným a vonkajším otrasom, ako aj na realizáciu rozvojovej misie krajiny. ECB preto čelí dileme výberu nástrojov menovej politiky. Keď si vezmeme ako príklad, že v Taliansku je vysoká miera inflácie a v Nemecku nezamestnanosti, vzniká problém, ako s využitím toho istého peňažného nástroja, úrokovej sadzby dosiahnuť dva navzájom si odporujúce ciele, tzn. znížiť globálny dopyt v Taliansku a súčasne ho stimulovať v Nemecku. M. Friedman správne konštatuje, že je chybou uplatňovať tú istú peňažnú politiku Európskej centrálnej banky voči krajinám nachádzajúcim sa v odlišných etapách konjunkturálneho cyklu. Je nevyhnutné dodať, že je ťažké uplatňovať takú istú monetárnu politiku voči krajinám s rôznou úrovňou spoločensko-hospodárskeho rozvoja, vyspelosťou trhového hospodárstva a inštitucionálneho zriadenia.

Vstup do Hospodárskej a menovej únie znamená – ako už bolo spomenuté – stratu možnosti využitia devízového kurzu na stabilizáciu konjunktúry v podmienkach asymetrických otrasov vplývajúcich na poľskú ekonomiku. Hodnotenie alternatívnych nákladov vyplývajúcich zo straty nezávislosti peňažnej a kurzovej politiky závisí vo veľkej miere od toho, či poľská ekonomika disponuje alternatívnymi – vo vzťahu k autonómnej monetárnej politike – mechanizmami prispôsobenia sa, neutralizujúcimi dopady eventuálnych dopytových alebo odbytových šokov. Nakoľko je v prípade veľkých otrasov, predovšetkým vnútorných, riziko hlbokej krízy pomerne vysoké, môže nám strata monetárnej suverenity spôsobiť ťažko vyčísliteľné škody.

Tu treba otvorene priznať, že ekonomická teória nie je schopná explicitne poukázať na to, či je menová, ale aj fiškálna politika účinnejšia pri neutralizovaní dopytovo-odbytových šokov a v dynamizovaní spoločensko-hospodárskeho rozvoja krajín. Podľa v súčasnosti dominujúcej neoklasicistickej teórie hospodárskeho rastu fiškálna politika nevytvára reálny vplyv na dlhodobý hospodársky rast.

V ostrej opozícii voči danej – strácajúcej na popularite – koncepcii sa nachádza čoraz širšie akceptovaná v hospodárskej teórii a praxi teória endogénneho rastu, ktorá dokazuje, že fiškálna politika môže a musí slúžiť rovnako zníženiu krátkodobej makroekonomickej nestability, ako aj urýchleniu dlhodobého tempa hospodárskeho rastu. Uvedený efekt vyplýva, napriek rastu neutrálnosti zdanenia na hospodárske procesy, z rastúceho vplyvu ľudského kapitálu na ekonomický rast a znižovanie nerovnosti príjmov obyvateľstva.

V tomto kontexte je vhodné poznamenať, že rozsiahle vedecké výskumy dokazujú, že ekonomiky s relatívne malým rozpätím v delbe národného dôchodu, akými sú škandinávske krajiny, dosahujú všeobecne vyššiu dynamiku rastu ako krajiny s liberálnou ekonomikou, keď úroveň satisfakcie (úžitku) konzumenta je vyššia. Okrem toho, ako konštatoval J. Stiglitz, nositeľ Nobelovej ceny, podnikavosť v škandinávskych štátoch aplikujúcich model sociálneho trhového hospodárstva rozkvitá v dôsledku plného sociálneho zabezpečenia, napriek tomu, že tieto krajiny majú jedny z najvyšších daní. Rozvetvený, ale funkčný systém opatrovníckeho štátu vedie k tomu, že riziko hospodárskeho podnikania a osobného neúspechu je menšie. Treba mať taktiež na pamäti, že úroveň hospodárskeho rozvoja moderných spoločností sa nemá merať výlučne mierou materiálnej úspešnosti (zisk, HDP), ale ukazovateľmi spoločenského blahobytu.

Na záver je vhodné konštatovať, že súčasná ekonomická politika HMÚ určuje *sui generis* "nový makroekonomický konsenzus" (bruselský), ktorý priznáva prioritu monetárnej politike a menší dôraz fiškálnej politike. Je neisté, či bude takéto riešenie pre

⁷⁷ Por. K. Lućkowski, Problemy polityki kursowej w drodze Polski do członkostwa w Unii Europejskiej i Europejskiej Unii Gospodarczej i Walutowej, www.nbp.pl/euro

tylko poprzez mechanizm dostosowawczy na rynku pracy lub poprzez użycie instrumentów polityki fiskalnej pozostającej w gestii rządów narodowych.⁷¹ Jednakże skuteczność i efektywność takich działań będzie zależęć od elastyczności cen i płac możliwości obniżenia ich w "dół" – co nie jest realne ze względów politycznych oraz deregulacji rynku pracy. Brak skutecznych mechanizmów przeciwdziałania skutkom szoków asymetrycznych czy ich łagodzenia oraz skłonność rządu do prowadzenia ekspansywnej polityki fiskalnej (zwłaszcza powiększania wydatków sektora rządowego) niesie ze sobą ryzyko nieudźwignięcia przez Polskę wysokich kosztów dostosowawczych w przypadku wystąpienia szoków asymetrycznych.

Należy także wziąć pod uwagę, że poszczególne kraje różnią się wiązką celów gospodarczych, a zwłaszcza preferencjami, co do poziomu inflacji i bezrobocia. Jedne kraje są mniej wrażliwe na inflację, a inne na bezrobocie. W sytuacji scentralizowanej polityki pieniężnej i walutowej przyjęte cele gospodarcze Unii Gospodarczej i Walutowej nie muszą się więc pokrywać z interesem narodowym poszczególnych państw. Unia preferuje raczej stabilność cen niż walkę z bezrobociem i pobudzanie wzrostu gospodarczego. Zbyt duża koncentracja EBC na realizacji bezpośredniego celu inflacyjnego – zgodnie ze szkołą neoliberalną – nie pozwala na efektywne wykorzystanie polityki makroekonomicznej do przeciwdziałania zarówno wstrząsom zewnętrznym i wewnętrznym, jak i realizacji misji rozwojowej kraju. EBC stoi zatem przed dylematem wyboru narzędzi polityki pieniężnej. Jeżeli przyjmujemy na przykład, że we Włoszech jest wysoki poziom inflacji, a w Niemczech – bezrobocie, to powstaje problem, jak za pomocą tego samego instrumentu pieniężnego – stopy procentowej, zrealizować dwa sprzeczne ze sobą cele, tj. obniżyć popyt globalny we Włoszech i równocześnie pobudzić go w Niemczech. Słusznie M. Friedman stwierdza, że błędem jest prowadzenie tej samej polityki pieniężnej przez Europejski Bank Centralny dla krajów znajdujących się w różnych fazach cyklu koniunkturalnego. Warto dodać, że trudno jest także prowadzić taką samą politykę monetarną dla krajów o zróżnicowanym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, dojrzałości gospodarki rynkowej oraz ładu instytucjonalnego.

Przystąpienie do Unii Gospodarczej i Walutowej oznacza – jak wspomniano – utratę możliwości wykorzystania kursu walutowego do stabilizowania koniunktury w warunkach asymetrycznych wstrząsów oddziałujących na gospodarkę Polski. Ocena kosztu alternatywnego utraty niezależności polityki pieniężnej i kursowej zależy w dużej mierze od tego, czy polska gospodarka dysponuje alternatywnymi – w stosunku do autonomicznej polityki monetarnej – mechanizmami dostosowawczymi neutralizującymi skutki ewentualnych szoków popytowych czy podażowych. Ryzyko bowiem, że – w przypadku dużych wstrząsów, zwłaszcza zewnętrznych, jak i głębokiej dekonunktury – utrata suwerenności monetarnej może przynieść nam trudne do oszacowania koszty, jest stosunkowo wysokie.

Należy w tym miejscu otwarcie stwierdzić, że teoria ekonomii nie potrafi explicite wskazać, czy polityka monetarna czy też fiskalna jest bardziej skuteczna w neutralizacji szoków popytowo-podażowych i w dynamizowaniu rozwoju społeczno-gospodarczego krajów. Według dominującej obecnie neoklasycznej teorii wzrostu gospodarczego polityka fiskalna nie wywiera istotnego wpływu na długofalowy wzrost gospodarczy.

W ostrej opozycji do tej – tracącej na popularności – koncepcji znajduje się coraz powszechniej akceptowana – w teorii i w empirii gospodarczej – teoria endogenicznego wzrostu, która udowadnia, że polityka fiskalna może i powinna służyć zarówno zmniejszaniu niestabilności makroekonomicznej w krótkim okresie, jak i przyspieszaniu długookresowego tempa wzrostu gospodarczego. Efekt ten wynika – poprzez wzrost neutralności opodatkowania na procesy gospodarcze – z rosnącego wpływu kapitału ludzkiego na wzrost ekonomiczny i zmniejszanie nierówności dochodów ludności.

W tym kontekście należy zauważyć, że obszerne badania naukowe dowodzą, iż gospodarki o relatywnie małych rozpiętościach w podziale dochodu narodowego, jakimi są państwa skandynawskie, osiągają – na ogół – wyższą dynamikę wzrostu niż kraje o gospodarce liberalnej, gdyż poziom satysfakcji (użyteczności) konsumenta jest wyższy. Ponadto, jak stwierdził J. Stiglitz, laureat Nagrody Nobla, przedsiębiorczość w krajach nordyckich realizujących model społecznej gospodarki rynkowej kwitnie wskutek pełnego zabezpieczenia społecznego, mimo że kraje te mają jedne z najwyższych stóp podatkowych. Rozbudowany, ale sprawny system państwa opiekuńczego sprawia bowiem, że ryzyko podejmowania działalności gospodarczej i niepowodzenia osobistego jest mniejsze. Należy pamiętać również, że poziomu rozwoju gospodarczego nowoczesnych społeczeństw nie należy mierzyć już wyłącznie miernikami sukcesu materialnego (zysku, PKB), ale wskaźnikami dobrobytu społecznego.

Konkludując należy stwierdzić, że obecna polityka ekonomiczna EMU stanowi sui generis "nowy consensus" (brukselski) makroekonomiczny, który przynajmniej priorytet polityce monetarnej i ograniczony – polityce fiskalnej. Jest rzeczą wątpliwą, czy takie

⁷¹ Por. K. Lućkowski, Problemy polityki kursowej w drodze Polski do członkostwa w Unii Europejskiej i Europejskiej Unii Gospodarczej i Walutowej, www.nbp.pl/euro

Poľsko výhodné! Vo svetle doterajších skúseností eurozóny a Paktu stability a rastu vzniká otázka, či dosahovanie kritérií tohto Paktu dobre slúži záujmom našej krajiny. Možno by sa oplatilo v eurozóne uplatniť kombináciu peňažnej a fiškálnej politiky (tzv. mix policy), ktorá umožnila mnohým krajinám – predovšetkým tým, čo sa nachádzajú mimo eurozóny: Veľkej Británii, Nórsku zamortizovať dopad svetovej recesie v rokoch 2000 – 2003; nepodarilo sa to v krajinách Hospodárskej a menovej únie, lebo nemohli koordinovať peňažnú a fiškálnu politiku.

Predčasné dobrovoľné vzdanie sa vlastnej peňažnej a kurzovej politiky – vo svetle doterajších úvah a pozorovaní reálnych ekonomických procesov v Európe a vo svete – zároveň zabezpečenie stabilného a vyváženého hospodárskeho rastu výhradne cestou využitia inštrumentov fiškálnej politiky negarantuje – ako usudzujeme – realizáciu vízie Poľska v zjednotenej Európe.

Ozajstnou hrozbou môže byť aj príliš vysoký (nadhodnotený) kurz domácej meny voči euru pred vstupom Poľska do menovej únie. Strata možnosti stimulovania exportu devalváciou poľskej meny môže v tejto situácii pre Poľsko predstavovať vážnu hrozbu straty výhod vyplývajúcich zo zvýšenia konkurenčnej schopnosti poľskej ekonomiky na európskom trhu.

Na bilanciu nevýhod a výhod treba pozeráť cez prizmu nevýhod odstúpenia od zámeru integrácie. Všetky potenciálne výhody a nevýhody vyplývajúce z integrácie do Hospodárskej a menovej únie musia byť neustále konfrontované s možnými definovateľnými – merateľnými a nemerateľnými – následkami pre spoločnosť a hospodárstvo vyplývajúcimi z eventuálnej rezignácie na členstvo v eurozóne, obzvlášť v situácii, keď sa prevažná väčšina krajín strednej a východnej Európy v blízkej budúcnosti stane členmi menovej únie.

Na záver možno stručne konštatovať, že porovnávacie analýzy ekonomických nevýhod a výhod – uskutočnené súčasne väčšinou západných ako aj poľských ekonómov, vrátane NBP – ukazujú, že bilancia vstupu Poľska do Hospodárskej a menovej únie by mala byť – v dlhodobom horizonte – výhodná. Cesta našej krajiny do eurozóny sa však javí ako komplikovaná vzhľadom na nespĺnenie kritérií nominálnej konvergencie, predovšetkým reálnej, a taktiež vzhľadom na veľký spoločenský odpor.

4. ZÁVEREČNÉ POZNÁMKY

Vstup Poľska do Hospodárskej a menovej únie, to nie je len – a najmä – otázka splnenia formálnych kritérií konvergencie. Nie je to ani fascinovanie spoločnosti viac alebo menej reálnymi analýzami nevýhod vstupu a výhod členstva. Základným problémom Poľska je hlboká zmena filozofie politiky riadenia. Modernizácia štátu a hospodárstva je nevyhnutná. Po sedemnástich rokoch systémovej transformácie nevieme, kam spejeme. Neutíchli spory ohľadne podoby politického zriadenia a cieľového hospodárskeho modelu. Aj keď bol formálne prijatý – v súlade s Ústavou PR – model sociálneho trhového hospodárstva, napriek tomu je už mnoho rokov poľské hospodárstvo unášané smerom k liberálno-populistickým riešeniam. V dôsledku toho sú významné úspechy v oblasti hospodárskej efektívnosti, rastu ekonomického postavenia Poľska v Európe, sprevádzané aj, žiaľ, takými negatívnymi javmi, akými sú vysoká nezamestnanosť, plazivá kríza verejných financií, narastajúca bezmocnosť štátu, alebo aj stupňujúci sa pocit spoločenského vylúčenia.

Pred vstupom Poľska do Hospodárskej a menovej únie treba uskutočniť hlboké reformy schopné radikálne usmerniť fungovanie hospodárstva a trhových mechanizmov. Treba taktiež urýchliť modernizáciu ekonomických štruktúr. Poľsko musí "dozrieť" na čerpanie rozsiahlych výhod vyplývajúcich z integrácie do Európskych spoločenstiev, keď už doterajšie skúsenosti a merateľné ekonomické výhody potvrdzujú správnosť vstupu našej krajiny do EÚ25. Členstvo v Hospodárskej a menovej únii je – podľa nášho názoru – najlepším spôsobom vytvorenia podmienok rastu blahobytu spoločnosti a hospodárskeho rozvoja Poľska.

Ekonomická a menová integrácia je žiaducim procesom a *per saldo* výhodným pre jej účastníkov. Nemôže však byť cieľom samým osebe. Integrácia musí spájať štáty a ľudí v spoločnom dome. Základným cieľom európskej integrácie má byť predovšetkým človek – ako osoba slobodná a hodnotná a nie ním vytvorené spoločnosti a inštitúcie. Práve človek je suverénom, najvyššou hodnotou a dobrom v každej osvietenej a usporiadanej spoločnosti, v integrácii slobodných a demokratických národov Európy.

Práve dnes, tu, na pôde znamenitej Ekonomickej univerzity v Bratislave prebieha reálna integrácia!

rozwiązanie będzie dla Polski korzystne! W świetle dotychczasowych doświadczeń Eurolandu i Paktu Stabilizacji i Wzrostu zachodzi pytanie, czy realizowanie postanowień tego Paktu służy dobrze interesom naszego kraju? Warto może w strefie euro zaadaptować kombinację polityki pieniężnej i fiskalnej (tzw. mix policy), która pozwoliła wielu krajom – a zwłaszcza tym spoza tej strefy: Wielkiej Brytanii, Norwegii zamortyzować skutki światowej recesji z lat 2000 – 2003; nie udało się tego dokonać w krajach Unii Gospodarczej i Walutowej, gdyż nie mogły one skoordynować polityki pieniężnej i fiskalnej.

Przedwczesne dobrowolne zrezygnowanie z własnej polityki pieniężnej i kursowej – w świetle dotychczasowych rozważań i obserwacji realnych procesów ekonomicznych w Europie i świecie – oraz zapewnienie stabilnego i zrównoważonego wzrostu gospodarczego wyłącznie poprzez wykorzystanie instrumentarium polityki fiskalnej nie gwarantuje – jak sądzimy – realizacji wizji Polski w Zjednoczonej Europie.

Istotnym zagrożeniem może być także zbyt wysoki (nadwartościowy) kurs waluty krajowej do euro przed przystąpieniem Polski do unii monetarnej. Utrata przez Polskę możliwości pobudzenia eksportu przez deprecjację polskiej waluty może w tej sytuacji grozić poważną utratą przez Polskę korzyści płynących ze wzrostu zdolności konkurencyjnej gospodarki polskiej na rynku europejskim.

Na bilans kosztów i korzyści należy spoglądać także poprzez pryzmat kosztów zaniechania. Wszystkie, potencjalne i realne, korzyści i koszty płynące z integracji z Unią Gospodarczą i Walutową muszą być stale konfrontowane z możliwymi do określenia – wymiernymi i niewymiernymi – konsekwencjami dla społeczeństwa i gospodarki wynikającymi z ewentualnej rezygnacji z członkostwa w Eurolandzie, zwłaszcza w sytuacji, gdy zdecydowana większość krajów Europy Środkowej i Wschodniej stanie się wkrótce członkami unii monetarnej.

Reasumując, można stwierdzić, że analizy porównawcze ekonomicznych kosztów i korzyści – prowadzone zarówno przez większość ekonomistów zachodnich, jak i polskich, w tym NBP – wskazują, iż bilans wejścia Polski do Unii Gospodarczej i Walutowej powinien być – w długim czasie – korzystny. Droga naszego kraju do strefy euro wydaje się jednak złożona ze względu na niespełnienie przez Polskę kryteriów konwergencji nominalnej – a zwłaszcza realnej – oraz na duży opór społeczny.

4. UWAGI KOŃCOWE

Akcesja Polski do Unii Gospodarczej i Walutowej to nie tylko – i głównie – kwestia spełnienia formalnych kryteriów konwergencji. To również nie epatowanie społeczeństwa bardziej lub mniej realnymi analizami kosztów i korzyści. Fundamentalnym problemem dla Polski jest głęboka zmiana filozofii polityki ustrojowej. Konieczna jest modernizacja państwa i gospodarki. Po siedemnastu latach transformacji systemowej nie wiemy dokąd zmierzamy. Nie wygasły spory o kształt ustroju politycznego, o docelowy model gospodarczy. Wprawdzie formalnie przyjęto – zgodnie z konstytucją RP – model społecznej gospodarki rynkowej, jednakże od wielu lat gospodarka polska dryfuje w kierunku rozwiązań liberalno-populistycznych. Stąd też znaczącym sukcesom w zakresie efektywności gospodarowania, wzrostu pozycji ekonomicznej Polski w Europie towarzyszą także – niestety – negatywne zjawiska, jak wysokie bezrobocie, pełzający kryzys finansów publicznych, rosnąca niesprawność państwa, czy też potęgujące się poczucie wykluczenia społecznego.

Przed przystąpieniem Polski do Unii Gospodarczej i Walutowej należy przeprowadzić głębokie reformy mające radykalnie usprawnić funkcjonowanie gospodarki i instytucji rynkowych. Należy też przyspieszyć modernizację struktur ekonomicznych. Polska powinna być "dojrzała" do czerpania obfitych korzyści płynących z integracji ze Wspólnotami Europejskimi, gdyż dotychczasowe doświadczenia i wymierne korzyści ekonomiczne potwierdzają słuszność przystąpienia naszego kraju do UE-25. Członkostwo w Unii Gospodarczej i Walutowej jest – jak sądzimy – najlepszym sposobem stworzenia warunków dla wzrostu dobrobytu społeczeństwa i rozwoju gospodarczego Polski.

Integracja ekonomiczna i monetarna jest procesem pożądanym i per saldo korzystnym dla jej uczestników. Nie może jednak być celem samym w sobie. Integracja musi łączyć kraje i ludzi we wspólnym domu. Naczelnym celem integracji europejskiej powinien być przede wszystkim człowiek – jako osoba wolna i godna, a nie powołane przez niego społeczności i instytucje. To człowiek jest suwerenem, najwyższą wartością i dobrem, w każdej światłej i zorganizowanej społeczności, w tym w integracji wolnych i demokratycznych narodów Europy.

To dzisiaj, tu, w prześwietnym Uniwersytecie Ekonomicznym w Bratisławie urzeczywistnia się właśnie realna integracja!

BIBLIOGRAFIA

- Acoccella N., *Zasady polityki gospodarczej*, PWN, Warszawa 2002.
- Bajer A., Grzelak Z., Zabielski K. (red.), *Ryzyko kursowe i wybór waluty w transakcjach handlu zagranicznego*, Ośrodek Analiz Finansowych Securur, Warszawa 1993.
- Barro R.J., *Makroekonomia*, PWE, Warszawa 1997.
- Bilans korzyści i kosztów przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Prezentacja wyników prac polskich ośrodków badawczych, UKIE, Warszawa 2003
- Borowski T., Potencjal Benefits of Poland's EMU Accession, "Focus on Transition" 2003, nr 1.
- Czyżewski A., Orłowski W., Zienkowski L., *Makroekonomiczne koszty i korzyści członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Analiza i ocena*, w[:] *Korzyści i koszty członkostwa Polski w Unii Europejskiej*, Centrum Europejskie Natolin, Warszawa 2003.
- De Grauwe P., *Unia walutowa*, PWE, Warszawa 2001.
- EBC, *Biuletyny miesięczne - za poszczególne lata*. Frankfurt am Main, Niemcy.
- Fahrholz Ch., Mohl P.H., *Fiscal and Monetary Policy in Belgium, France, Germany, Luxembourg and the Netherlands*, Ezone plus, Working Paper No 17C, Berlin, April 2003.
- Financial and Monetary Integration in the New Europe. Convergence between the EU and Central and Eastern Europe, red. D. G. Dickinson i A.W. Mullinex, E. Elgar, UK 2001.
- Gonda V., *Slovenska Republika na ceste od koruny k Euro*, [w:] *Spółeczna gospodarka rynkowa. W poszukiwaniu modelu rozwoju gospodarczego krajów postsocjalistycznych*, red. Lis S., UE, Kraków 2008 (w druku).
- Grzęda-Latocha R., *Ekonometryczna analiza koniunktury gospodarczej w krajach strefy euro*, "Ekonomista" 2005, nr 5.
- Hontyová K., *Fiškálna politika ako súčasť makroekonomickej stabilizačnej politiky SR*, [w:] *Transformacja, integracja, globalizacja*, red. Lis S., AE-MWSE, Kraków-Tarnów 2004.
- Kejak M., Seiter S., Vavra D., *Accession Trajectories and Convergence: Endogenous Growth Perspective*, "Structural Change and Economic Dynamics" 2004, nr 15.
- Klimczyk P., *Zmiany struktury polskiego przemysłu w procesie integracji ekonomicznej z Unią Europejską*, AE, Kraków 2007.
- Kołodko G.W., *Instytucje i polityka a wzrost gospodarczy*, w[:] *Dylematy wyboru modelu rozwoju gospodarczego Polski*, red. Lis S., AE, Kraków 2005.
- Konopczyński M., *Skuteczność polityki fiskalnej w Unii Gospodarczej i Walutowej*, "Ekonomista" 2006, nr 5.
- Kowalewski P., *Euro a międzynarodowy system walutowy*, Twigger, Warszawa 2001.
- Krajewski P., *Bariery wstąpienia Polski do Unii Gospodarczej i Walutowej*, "Gospodarka Narodowa" 2003, nr 4.
- Królak-Werwińska J., *□ jak euro. Waluta nowej Europ*. Difin, Warszawa 2005.
- Lis S., *The Polish Way to the Euro-Controversy over the EMU*, The University of Buckingham, 2006.
- Lis S., Lis W. M., *Podstawy rynku pieniężnego i walutowego*, AE, Kraków 2006.
- Lis S., Włodarczyk R. W., *Inwestycje a wzrost gospodarczy w Europie Środkowej i Wschodniej – analiza empiryczna*, [w:] *Dylematy wyboru modelu rozwoju gospodarczego Polski*, red. Lis S., AE, Kraków 2005.
- Lisý J., *Makroekonomicke predpoklady vstupu Slovenskej Republiky do Európskej menovej únie*, [w:] *Transformacja, integracja, globalizacja*, red. Lis S., AE-MWSE, Kraków-Tarnów 2004.
- Lućkowski K., *Problemy polityki kursowej w drodze Polski do członkostwa w Unii Europejskiej i Europejskiej Unii Gospodarczej i Walutowej*, www.nbp.pl/euro
- Matkowski Z., Próchnik M., *Zbieżność rozwoju gospodarczego w krajach Europy Środkowo-Wschodniej i w stosunku do Unii Europejskiej*, "Ekonomista" 2005, nr 3.
- Raporty roczne NBP, NBP, Warszawa, za lata 1994 – 2005.
- Muchova E., Lisý J., *Strategy of Accession to the EMU – the Case of Slovakia*, [w:] *Dylematy wyboru modelu rozwoju gospodarczego Polski*, red. Lis S., AE, Kraków 2005.
- Paulík T., *Vývoj politického a spoločenského postředi transformace*, [w:] *Transformacja, integracja, globalizacja*, red. Lis S., AE-MWSE, Kraków-Tarnów 2004.
- Sivák R., *Platobna neshopnost' podnikov v SR vo väzbe na transformsčný proces slovenskej ekonomiky*, [w:] *Transformacja, integracja, globalizacja*, red. Lis S., AE-MWSE, Kraków-Tarnów 2004.
- Sivák R., *Spółeczna gospodarka rynkowa – z doświadczeń Słowacji*, [w:] *Spółeczna gospodarka rynkowa. W poszukiwaniu modelu rozwoju gospodarczego krajów postsocjalistycznych*, red. Lis S., UE, Kraków 2008 (w druku).
- Sprawozdanie z wykonania założeń polityki pieniężnej za lata 2001 – 2006*, NBP, Rada Polityki Pieniężnej, Warszawa 2002 – 2007.
- Żyżyński J., *Spór o cel banku centralnego i rola sektora bankowego w gospodarce* "Ekonomista" 2005, nr 5.

DOCTOR HONORIS CAUSA

21. 10. 1993	prof. Ing. Vladimír KRÁLÍČEK, DrSc.
30. 03. 1994	Dr. Gerald HINTEREGGER
10. 10. 1995	prof. Dr. Corlenis Johannes RIJNVOS
10. 04. 1996	Dkfm. Dr. Franz VRANITZKY
04. 11. 1996	prof. Klaus SCHWAB
04. 11. 1996	Dr. Hans VONTOBEL
06. 02. 1997	prof. Michael NOVAK
08. 12. 1999	prof. Dr. hab. Leszek BALCEROWICZ
08. 12. 1999	prof. Ing. RCDr. Václav HOFFMANN
08. 12. 1999	prof. Ing. Radim VLČEK, CSc.
18. 05. 2000	Dr. h. c. prof. Raymond BARRE
18. 06. 2001	Donald James JOHNSTON
05. 09. 2001	Dr. h. c. prof. Hermann SCHNABEL
05. 09. 2001	Dr. h. c. prof. hab. Jerzy ALTKORN
16. 10. 2002	Dr. h. c. prof. Dr. hab. Aleksander ZELIAŚ
23. 01. 2003	Dipl. Volkswirt. Wolfgang ROTH
07. 10. 2004	Dr. h. c. prof. Ing. Václav KLAUS, CSc.
06. 12. 2004	Georgios S. ZAVVOS
08. 02. 2006	prof. Dr. Heiko STEFFENS
18. 10. 2006	prof. Dr. Ralf Michael EBELING
18. 01. 2007	prof. emeritus Alexandre LAMFALUSSY
19. 04. 2007	Dkfm. Rainer FRANZ

VYDALA EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE VO VYDAVATEĽSTVE EKONÓM V OKTÓBRI 2007
PRI PRÍLEŽITOSTI UDELENIA ČESTNEJ VEDECKEJ HODNOSTI
DOCTOR HONORIS CAUSA EKONOMICKEJ UNIVERZITY V BRATISLAVE
PROF. ZW. DR. HAB. STANISŁAWOWI LISOWI